

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige Openingszitting van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel
op zaterdag 20 januari 1962

TER BESCHERMING DER ARCHITECTURALE SCHOONHEID

Rede uitgesproken door Mr. Frans DE LUYCK.

Het is een onbetwistbaar feit dat heden ten dage het materiële element voortdurend een aanzienlijker belang verwerft in het maatschappelijk leven en dit vanzelfsprekend tracht te verwezenlijken ten koste van het geestelijke.

Toch kan dit laatste nooit volledig worden uitgeschakeld, vermits het de basis blijft van de relatie, en vermits materiële verwezenlijking niet denkbaar is, zonder geestelijke conceptie en uitwerking.

De geschiedenis heeft herhaaldelijk aangetoond dat in bepaalde periodes het kulturele element op de achtergrond wordt geschoven en moet plaats maken voor de onmiddellijke noden, en zelfs dat, ondanks die achteruitstelling, het intellectuele nooit uitgeschakeld wordt, en meestal in hoedanigheid wint, wat het in hoeveelheid verliest.

Geest en kunstgevoelens, door de eeuwen heen aan-gevoeld en gewaardeerd als een noodwendigheid, vinden zich vereeuwigd in uitingen, die hoewel materieel gemakkelijk opnieuw samen te stellen, angstvallig in hun originele vorm worden bewaard, omdat juist hun geestelijke en artistieke waarden slechts te benaderen zijn en niet te herscheppen.

De brokstukken van Apollo's tempel in het verwoeste Pompeï spreken meer tot ons in hun onvolledigheid, dan de heropgebouwde en aangevulde patriërshuizen met hun waterdicht schaliedak, die de toerist in ditzelfde Pompeï kan bewonderen.

Het artistieke element in het materiële werk blijft immer bepalend voor zijn intrinsieke waarde.

Dit artistiek element is het bezit van de kunstenaar, het is uit de kunstenaar gegroeid en hij blijft er immer mee verbonden.

De kunstenaar is evenwel een menselijk wezen dat onderworpen is aan de essentiële menselijke wetten, en dat noodzakelijkerwijze dient rekening te houden met de nuchtere en zakelijke kanten van het leven.

Deze noodzakelijkheid veroorzaakt in hem de duali-

teit, enerzijds vrij te kunnen leven en kunst voort te brengen, en anderzijds die kunstuiting te doen renderen en zijn gave en begaafdheid te gebruiken tot het verwerven van wat materieel niet te ontberen en zelfs niet te versmaden is.

Het maecenaat, met de daaraan verbonden nadelen, heeft talloze kunstenaars in de mogelijkheid gesteld blijvende schoonheid te scheppen.

Staatsinstellingen hebben zich ten allen tijde ingespannen om kunstuitingen mogelijk te maken.

Doch met de sociaal-economische evolutie heeft ook de kunstenaar het besef opgedaan dat zijn werk een intrinsieke waarde heeft, die aan hem behoort, die er de waarde heeft aan gegeven.

In elke kunsttak is een beweging ontstaan tot eerbiediging van deze intrinsieke rechten van de kunstenaar op dat deel van zijn werk, dat de kunstwaarde ervan bepaalt, en dit streven, samen met de praktische verwezenlijking ervan, wordt dan teruggevonden in de wetgeving betreffende de auteursrechten.

Het is een onbegonnen taak een opsomming te geven van alle takken der kunstuitingen die bescherming vinden in de wetgeving op de auteursrechten.

Toch is het eerder verrassend te moeten vaststellen, dat de minst georganiseerde tak deze der architecten is, en dat de bescherming van hun auteursrecht slechts schoorvoetend werd aanvaard, zij het dan nog maar door de architect enkel een plaats toe te wijzen in de « Plastische Werken » of de « Kunstvoorwerpen ».

Kende de geschiedenis wel ooit een kulturele bloei-periode die haar vertolking niet vond in de architectuur ?

Bestaat er zuiverder uiting van de geest van de tijd dan deze die uitgedrukt werd in de pure lijnen der Gothiek ?

Geven dan de Renaissance- en de Barokstijl geen trouwe weerspiegeling van hun tijd ?

De huidige tijden vragen utilitaire constructies met

een maximum van economische uitbatingsmogelijkheden voor een minimum van kostprijs. De oprichting van een constructie als het Brusselse gerechtsgebouw is thans niet meer denkbaar, en geen magistraat noch advocaat zou nog veroordeeld worden om te werken in de duistere, haast — zoniet werkelijk — ondergrondse gerechtszalen van politierechtbanken, vrederechten en correctionele kamers onzer rechtbank, terwijl de ruime wandelzaal diepe indruk tracht te maken op de toeristen die er op bepaalde tijdstippen het wondere spel van licht en kleuren en luchtigheid komen bewonderen.

Vanzelfsprekend dragen thans — zomin als vroeger — alle nieuwe gebouwen een eigen typische kunststempel; maar ook nu, zoals vroeger, getuigt het talent van individuele kunstenaars, dat er nog architecten zijn die in de strakke kubieke gebouwen een lijn leggen of een lijn breken die het ene gebouw van het andere onderscheidt door dat bijzonder gevoel dat men kunst noemt, en dat zijn onvergankelijkheid verzekert.

De strak gehouden, meesterwerken zoals de *Torre Pirelli* te Milaan, verwezenlijkt door de Italiaanse architect *Gio Ponti*, bewijst hoe men met beton, glas en aluminium kunst scheidt, die zich totaal verenigt met uitbatingsmogelijkheden en rendement.

En zo *Pier Luigi Nervi* — zij het in het moderne Sportpaleis te Rome, of in het Eeuwfeestpaleis te Turijn — een andere en meer geladen stijl bekomt in alle werken van de huidige architectuur, zal immer het bewust berekende en kunstvol opgevatte en uitgedachte gebouw onderscheiden blijven van de mathematisch berekende en louter lineair uitgetekende mastodont.

Ook hier zal de geschiedenis optreden als de onverbiddelijke scheidsrechter, die zal uitmaken dat ook in de meest moderne constructies de geest onbetwistbaar voorrang houdt op de materie.

Deze enkele losse beschouwingen doen het des te onbegrijpelijker voorkomen hoe het dan mogelijk is dat de bescherming van het auteursrecht van de architect slechts zoo aarzeland werd ingevoerd, en dat er zelfs nu nog geen sprake is van een zelfstandig statuut.

In het Romeins en Kanoniek recht wordt dit gebrek aan belangstelling verklaard, door het ontbreken van het verbod der reproductie van de kunstwerken en door het feit dat de openbare kunstconstructies werden beschouwd als « *legati ad populum* ».

Voor de latere tijdperken liggen verschillende verklaringen voor de hand.

Is het omdat de architectuur te zeer verbonden is met de wetenschappelijke principes, en in hoofdzaak in functie staat van utilitaire doeleinden?

Is het omdat de artistieke opvatting van de architect niet kan opwegen tegen het aanzienlijk belang der materiële verwezenlijking van zijn plannen, en omdat het scheppend werk, in de praktijk, de vergelijking niet kan doorstaan met zijn technische kennis en tussenkomsten, waarbij zijn beroepsverantwoordelijkheid in niet geringe mate kan worden in het gedrang gebracht?

Is het omdat geen sanctie kan worden uitgevoerd op een betwist gebouw, tenzij wanneer de eigenaar zelf het auteursrecht heeft geschonden?

Of nog omdat het algemeen belang zich tegen een te strakke bescherming verzet, daar men moeilijk de architect kan verplichten steeds, hetzelfde dezelfde kunstwerken te ontwerpen, hetzij zich te inspireren aan oudere, reeds in het openbaar domein gevallen gebou-

wen, hetzij telkens een nieuwe constructie te ontwerpen?

Eén feit staat vast: dat aanvankelijk de Wetgever geen bescherming van auteursrecht voor de architect vermeldde, en dat aan dit tekort eerst verholpen werd door een jurisprudentiële uitbreiding van het auteursrecht der beoefenaars van de plastische kunsten, alvorens de Wetgever ook de architecturale scheppingen zou opnemen onder de generieke benaming der Plastische Kunsten en Tekeningen.

Het Decreet van 19 juli 1793 regelde de eerste wettelijke bescherming van de auteursrechten.

Het artikel één werd als volgt opgesteld:

Les auteurs d'écrits en tout genre, les compositeurs de musique, les peintres et dessinateurs qui feront graver des tableaux ou dessins, jouiront durant leur vie entière du droit exclusif de vendre, faire vendre, distribuer leurs ouvrages dans le territoire de la République, et d'en céder la propriété en tout ou en partie.

De sancties van deze wet bestonden in de verbeurdverklaring der kwestieuze werken en de betaling van de prijs van 3000 exemplaren door de namaker en 500 exemplaren door de verkoper.

Het decreet spreekt van geen auteursrechten van de architecten, zomin als de daarop volgende Wet van 25 januari 1817, uitgevaardigd tijdens het Hollands Bewind, en deze van 21 oktober 1830, die trouwens enkel de « *dramatische werken* » betrof.

Het valt onmiddellijk op dat de sancties door het Decreet voorzien niet konden worden toegepast op de schending der auteursrechten van de architect.

Nochtans werd de architect door de oude Franse rechtspraak gelijk gesteld met « *les autres créateurs d'ordre graphique* ».

En spoedig werd deze zienswijze gedeeld door onze Belgische rechtsmachten.

De rechtspraak aanvaardde dat, zo het waar was dat de architect niet vernoemd werd door het Decreet, de geest van de Wet toch zijn erkenning toeliet.

Inderdaad zegde de Rechtbank van Koophandel te Luik in haar vonnis van 15 november 1883 (J.T. 1884 kol. 30), uitspraak doende in het geding van de ontwerper der plannen van het gebouw der Nationale Bank te Antwerpen, tegen de uitgever van een tijdschrift waarin deze plannen zonder zijn toestemming werden afgedrukt: « *...il y a lieu de distinguer dans la profession de l'architecte, la production qui est du domaine de la pratique courante, ou qui résulte directement de l'enseignement donné dans toutes les écoles ou académies, et celle qui est le résultat d'études spéciales, de connaissances exceptionnelles et qui par cela même, revêt un caractère marqué d'individualisme. Qu'une production de cette nature est évidemment une création et que celle-ci, quand elle appartient aux Beaux-Arts, doit tomber directement sous l'application du décret.* »

Dit alles nam echter niet weg dat de vele misbruiken weelderig bleven woekeren.

En niet alleen de architect was hiervan het slachtoffer, doch haast alle beoefenaars der plastische kunsten.

Het strekt ons land tot eer dat het een eerste internationaal congres belegde te Brussel in 1858 dat volledig gewijd was aan de studie van een wetgeving ter bescherming van het auteursrecht, en met als resultaat dat verschillende landen onmiddellijk overgingen tot het invoeren van een dergelijke Wetgeving.

De eerste spade werd in ons land gestoken, het gebouw werd elders echter eerst opgetrokken.

In waardige stijl betreunde de heer *Jules de Borghgrave*, verslaggever van het wetsontwerp dat op 22 maart 1886 onze Wet op de Auteursrechten zou worden, dat ons land zich had laten voorbijstreven op een gebied waarin het werkelijk baanbrekend werk had geleverd.

De noodzakelijkheid van een nieuwe Wetgeving werd door hem klaar en duidelijk aldus voorgesteld:

« En 1875, Monsieur Carolus, artiste-peintre, membre de l'Académie de Belgique, avait trouvé à la vitrine d'un marchand de tableaux, « Le départ des jeunes mariés », vendu depuis plusieurs années et appartenant aujourd'hui à une des plus importantes galeries d'Europe.

Cette reproduction portait la signature imitée de l'artiste.

Monsieur Carolus fit assigner le marchand. Celui-ci fut acquitté en première instance et en appel et Monsieur Carolus fut condamné aux dépens des deux instances.

L'arrêt de la Cour de Gand porte en substance: que le peintre, qui vend son oeuvre sans réserve, transfère à son acquéreur le droit de copie et de reproduction, que l'art. 425 du Code pénal de 1810 n'atteint que l'auteur même de la reproduction, que la vente comme tableau original d'une copie portant une fausse signature n'était pas prévue par la loi pénale belge.

Intuitif de rappeler l'émotion que cet arrêt provoqua dans la presse, l'opinion publique, les cercles artistiques et l'Académie.

Depuis cependant — voegde de heer *Jules de Borghgrave* eraan toe — rien n'est changé et nous vivons sous ce remarquable régime qui fait fleurir en Belgique de véritables fabriques de Corot, de Courbet, de Diaz, de Millet et bien d'autres. »

(Doc. parl. Chambre des Représ. Sess. 1884-1885, p. 255).

Tijdens de besprekingen zo in de Kamer als in de Senaat werd het probleem der auteursrechten ernstig onderzocht.

Voor het eerst wordt nu ook de architect nominatim vernoemd.

Nog steeds wordt hij ondergebracht onder de rubriek van de beoefenaars der Plastische Kunsten.

Is het nu omdat onze Wetgevende Kamers van die periode, niet alleen verwoede verzamelaars van schilderijen en beeldhouwwerken bezaten, die met name tijdens de debatten werden vernoemd en die er zelfs trouwens prat op gingen, maar zelfs kunstschilders telden zoals *Slingemeyer*, die thans nog onze zaal A van de Rechtbank van Koophandel krijgshaftige allures tracht te inspireren of te geven, of waren er misschien geen architecten tussen deze élite, het blijft een feit dat aan het speciale aspect van de auteursrechten van de architect geen bijzondere aandacht werd besteed.

De architect boekte evenwel toch een onbetwistbaar winstpunt. Een pertinente vraag werd gesteld tijdens de besprekingen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers door *Karel Woeste*:

« Je prends un artiste dressant le plan d'une église ou d'un hôtel de ville et le livrant contre paiement à une fabrique d'église ou à une commune — zegde hij.

Quels seront les droits de l'artiste relativement à ce plan ?

Est-ce que par cela même que l'artiste aura fait le plan d'une église pour un village, il ne pourra tracer un plan du même genre ressemblant à peu de

chose près au premier pour un autre village qui lui demanderait une église pareille à celle dont il avait déjà fourni le modèle ?

Ce serait évidemment excessif et c'est pourquoi il convient de s'expliquer à cet égard. (Ann. 1885-86 p. 78).

Zijn collega de Vigne steunde de vraag als volgt:

« Mais je suppose... qu'un architecte ait construit une maison avec façade pour un habitant de Bruxelles et il exécute une façade identique à une maison d'Anvers ou de Liège. On peut affirmer d'une manière tout aussi certaine qu'il ne commet aucun manquement à la loi du contrat.

La maison de Bruxelles ne perdra pas un sou de sa valeur par le fait qu'il en existe, soit ailleurs, soit à Bruxelles même, une pareille, et si son propriétaire se plaignait en justice, il serait débouté en vertu de la règle qu'étant sans intérêt, il est sans action. »

Door deze beide tussenkomsten werd de aandacht gevestigd op het specifiek karakter van het auteursrecht van de architect. Het valt te betreuren dat enkel het aspect van het reproductierecht werd aangeraakt en dat geen volledige studie van het ganse probleem werd gemaakt met als gevolg dat de architectuur het statuut der andere plastische kunsten moest volgen.

Amendementen strekkende tot een afwijking van het reproductierecht van de architect werden trouwens afgewezen in beide Wetgevende vergaderingen, zodat dit reproductierecht in zijn volle omvang werd behouden.

De Wet van 22 maart 1886 die — het weze terloops aangestipt — niet van openbare orde is, zodat partijen conventioneel kunnen afwijken van de voorgescreven regelen (Cas. 2 juni 1932 - Pas. 1932 I, 182), heeft dus voor de eerste maal in onze rechtsgeschiedenis de bescherming der auteursrechten van de architect georganiseerd.

Alleen de auteur van een letterkundig of artistiek werk, zegt *artikel één*, heeft het recht zijn werk te reproducieren of de reproductie ervan toe te laten op welke wijze en onder welke vorm ook.

Artikel 8 der Wet bepaalt dat de verkrijger van het auteursrecht of van het beschermde werk, dit werk niet mag wijzigen, om het te verkopen of uit te baten, noch een gewijzigd werk in het openbaar tentoonstellen, zonder de toestemming van de auteur of dezes rechthebbenden.

Vervolgens bepaalt *artikel 9* dat de kunstwerken niet kunnen worden inbeslaggenomen zolang zij niet zijn uitgegeven, of klaar zijn voor de verkoop of de publikatie.

En ten slotte bepaalt *artikel 19* dat de overdracht van een kunstvoorwerp niet de overdracht van het reproductierecht medebrengt voor de verkrijger.

Hoewel, in tegenstrijd met de vroeger bestaande wetteksten, de Wet van 22 maart 1886 de architect uitdrukkelijk vernoemt, geeft ze hem toch geen speciaal statuut, onderscheiden van dat der andere beoefenaars der plastische kunsten, doch rangschikt hem eenvoudig onder deze laatsten.

Een eerste vraag stelde zich voor wat de architect betreft, te weten wat juist het voorwerp zou zijn van de bescherming.

Zijn het de plannen en schetsen alleen? Zijn het de gebouwen zelf? Of worden beide ten slotte beschermd?

Aanvankelijk heeft onze rechtspraak alleen de bescherming erkend der plannen en tekeningen. Volgens deze thesis immers zou het gebouw zelf niet de eigen-

dom zijn van de meester van het werk, waarop de architect niet de minste aanspraak kan maken.

De Rechtbank van eerste aanleg te Leuven heeft na de eerste wereldoorlog kennis moeten nemen van het geding dat tegen de toenmalige rektor der Leuvense Universiteit werd ingeleid door de Amerikaanse architect *Warren*, die de plannen voor het wederopbouwen der Universitaire Bibliotheek had gemaakt, en die ondermeer de borstwering had ontworpen met het volgende opschrift «*Furore teutonico diruta - dono Americano restituta*».

Mgr. Ladeuze meende dat, vermits de oorlog reeds tot het verleden behoorde en de betrekkingen met Duitsland hernomen waren, het niet meer gewenst was dit opschrift te handhaven, en beval eenvoudig de weglating ervan.

De architect verzette zich ertegen en beweerde dat zijn auteursrecht niet alleen de plannen en tekeningen betrof doch eveneens de verwezenlijking ervan.

De Leuvense Rechtbank aanvaardde de stelling van de architect en besliste dat niet alleen de plannen en tekeningen doch eveneens het gebouw zelf beschermd moest worden, en zelfs voegde de Rechtbank eraan toe, moest het verwezenlijkte gebouw als copie of reproductie worden beschouwd, dan nog moest het als dusdanig worden beschermd.

Het Hof van Beroep te Brussel evenwel in zijn arrest van 15.12.1930 (B.J. 1931, p. 140) heeft dit vonnis teniet-gedaan, beweerende dat, zo het waar is dat de bouwheer het plan niet mag veranderen, hij wel de materiële uitwerking in de constructie mag wijzigen.

Het uitwerken van het plan in de oprichting van het gebouw, zou slechts een reproductie geweest zijn in het uitsluitend voordeel van de bouwheer, en de architect zou hierop zijn auteursrecht verliezen.

Sedertdien is de rechtspraak verder geëvolueerd en kan thans als vaststaand worden aanvaard dat niet alleen de plannen en tekeningen doch ook de uitgevoerde gebouwen en voorgevels als plastisch kunstwerk dienen beschermd. (Brussel 16.6.1954, J.T. 1955, 5).

Deze oplossing schijnt ons de meest logische te zijn. Inderdaad wordt aan het publiek niet tentoongesteld een reeks plannen en tekeningen doch wel een uitgevoerd gebouw. Doch deze zeer logische oplossing zal juist oorzaak zijn van verschillende moeilijkheden in de verdere toepassing der maatregelen ter bescherming van het auteursrecht.

Het spreekt vanzelf dat niet elk plan of niet elke gebouwde constructie in hun geheel en als dusdanig zullen beschermd zijn.

Niet het technische op bouwkundig gebied, maar alleen het strikt *architecturale* wordt beschermd (Les Nouvelles - V^o Le Droit d'auteur N° 353).

Dient natuurlijk ook uitgesloten al wat tot het openbaar domein behoort.

De Franse rechtspraak aanvaardde aanvankelijk als criterium: *Quand la pensée qui préside à la conception est élevée et quand son exécution relève un grand mérite, l'oeuvre doit être protégée comme oeuvre artistique*. (Trib. Civ. de la Seine, 20.4.1885 Marillot p. 137).

Zeer terecht werd dit criterium door de rechtsleer verworpen, en Stolfi beweerde zelfs dat het onbetwistbaar de fundamentele principes schond van de Wet, die abstractie maakt van de mindere of meerdere verdiensten van het werk. Volgens deze auteur dient het werk beschermd «du moment que l'oeuvre présente quelque marque de l'activité personnelle de

l'auteur». (Stolfi, *Traité Théorique et pratique de la propriété littéraire et Artistique*, N° 545).

Ook op dit punt zijn de Belgische rechtspraak en rechtsleer het thans eens, wanneer ze als maatstaf aannemen *het originele en het artistieke van de schepping* (Brussel 2 april 1953, Res et Jura, 401 - Brussel 16 april 1954 - J.T., 109).

(Rb. Brussel 23-5-51 Pas. III, 90 - Rb. Luik 22.11.1883 - Claes et Bonjean XXXII, 439 - Rb. Luik, 7.6.1902 Pas. III 1903, 51).

Die oorspronkelijkheid kan bestaan in het werken op een nieuwe wijze van verschillende elementen, die op zichzelf ook nieuw kunnen zijn of die zelfs elk afzonderlijk genomen tot het openbaar domein behoren.

De oorspronkelijkheid kan echter volgens onze huidige rechtspraak niet bestaan in het bereiken van harmonie alleen. (Brussel 2 april 1953, J.T. 1954, 23 - Rb. Brussel 23.5.1951, Pas. III, 90).

Verschillende elementen putten uit het openbaar domein en verenigen zodat een harmonisch geheel wordt bereikt is niet nieuw, niet artistiek en niet onuitgegeven meende ons Hof van Beroep. Want iedereen streeft het harmonisch geheel na en mag dit doen. Men mag trouwens de taak van de architect niet onmogelijk maken, door hem telkens weer te dwingen tot het scheppen van nieuwe vormen of hem te verplichten tot het kopiëren van wat in het openbaar domein is gevallen.

Eens het voorwerp van het auteursrecht bepaald, dient te worden onderzocht in hoeverre de theoretische bescherming van het auteursrecht van de architect werd uitgewerkt en in hoeverre dit praktisch kan worden verwezenlijkt.

Om het even welke kunstenaar heeft het recht *zijn werk te tekenen*.

Ook de architect heeft dus het recht zijn plannen en tekeningen met zijn naam te ondertekenen, en zich aldus als schepper van het werk kenbaar te maken.

Over deze regel kan moeilijk een betwisting rijzen. Doch qua beroepsfierheid en aanzien heeft de architect minstens evenveel belang om ook op zijn in constructie gerealiseerde scheppingsgave, tevens produkt van zijn studie en arbeid, zijn naam te zien aanbrengen op een geschikte plaats in de voorgevel van het gebouw.

Die voorgevel evenwel behoort hem niet toe, doch is de private eigendom van de bouwheer. Indien dus de eigenaar weigert de naam van de architect te laten aanbrengen dan kan deze hem daartoe ook niet dwingen.

In zijn arrest van 16 januari 1941 (Pas. I, 11) heeft het Hof van Cassatie deze stelling formeel bevestigd en duidelijk verklaard dat het auteursrecht van de architect op het volgens zijn plannen opgerichte gebouw, hem niet het recht geeft zijn naam op dit gebouw aan te brengen, daar dit recht zijn oorsprong vindt in het eigendomsrecht en niet in het auteursrecht.

De onvolkomenheid van het auteursrecht op dit gebied blijkt nog meer uit het volgende geval:

«Een architect ontwerpt voor een cliënt een gebouw dat hij zelf buiten het weten van zijn cliënt eenvoudig heeft afgetekend van een origineel artistiek gebouw van een zijner collega's.

De benadeelde collega stelt een rechtsgeding in tegen de nabootser.»

In dit geval zal de Rechtbank niet kunnen bevelen de naam van de nabootser weg te nemen, indien de eigenaar er zich tegen verzet, en zelfs zou het vonnis op dit punt niet uitvoerbaar zijn. De naam van de nabootser zal dus blijven prijken in al zijn glorie.

Alleen de auteur beschikt over het reproductierecht van zijn werk, aldus art. 19 van de Wet van 22 maart 1886.

Zo is het klaar dat de bouwheer die plannen heeft besteld bij een architect voor het oprichten van een bepaald gebouw, deze enkel gebruiken mag voor dat bepaald gebouw, en ze niet mag laten dienen voor een of meer andere. We behandelen hier vanzelfsprekend enkel de concepties die beschermd worden door de Wetgeving over de auteursrechten.

De architect daarentegen blijft het recht behouden voor andere cliënten gelijkaardige plannen op te maken.

Hij draagt zijn reproductierecht niet over samen met de afgifte der plannen, tenware er uitdrukkelijk zou bedongen geweest zijn dat hij geen gelijke of gelijkaardige plannen zou maken.

We hebben reeds aangestipt dat op dit punt twee pertinente opmerkingen werden gemaakt om de draagwijdte van dit reproductierecht te beperken, doch dat ten slotte geen wijziging werd aangebracht aan de tekst, zodat het reproductierecht in zijn volle omvang behouden is gebleven.

Wil dus de bouwheer dat het voor hem ontworpen gebouw enig blijve in zijn streek, agglomeratie of land dan moet hij dit uitdrukkelijk in de overeenkomst bedingen.

Reproductie van een plan of gebouw kan op verschillende wijzen gebeuren.

Het zal dan ook aan de Rechter behoren te appreciëren in hoeverre een inbreuk werd gepleegd op dit deel van het auteursrecht van de architect.

Een plan aftekenen of een gebouw getrouw nabootsen is vanzelfsprekend een namaking, verboden door de Wet.

Doch opdat er ongeoorloofde reproductie zou zijn, moet niet noodzakelijk een ganse voorgevel worden afgetekend.

Wat niet mag gereproduceerd worden door een ander dan de architect-auteur is het specifiek originele en artistieke dat zijn stempel drukt op het constructiewerk. Zelfs een détail kan aldus bescherming vinden.

Maar wat in gene mate beschermd wordt zijn de louter technische elementen of de bestanddelen die tot het openbaar domein behoren.

Zo werd ondermeer door een zeer recente beslissing elke bescherming in het kader der Wet op de auteursrechten geweigerd aan de ontwerper van het Atomium.

Een huis van een gekend type, en als dusdanig in het openbaar domein gevallen is geen product van geestelijk scheppingsvermogen en derhalve ook niet beschermd, besliste ondermeer het Hof van Beroep te Luik (7 juni 1902, Pas. 1903, II, 51).

De taak der rechtbanken en hoven in het vaststellen der oorspronkelijkheid van het artistiek element is niet gemakkelijk.

Temeer daar rekening dient gehouden met de stijl die eigen is aan elke tijd, en die trouwens aanleiding geeft tot het vormen van scholen. Een te enge toepassing van het begrip origineel kunstwerk met beperking van het reproduceren mag inderdaad niet leiden tot het beknotten der zuivere kunstvorming.

Het eigenlijke doel van de Wetgever moet geëerbiedigd worden.

Dit doel is de steeds zeldzamer wordende kunst-scheppende architect te verdedigen tegen zijn mis-schienen commercieel meer ontwikkelde collega, die gewapend met fototoestel of camera, of zelfs eenvoudig vergezeld door zijn cliënt, op tocht gaat om een keuze

te doen in de verwezenlijke kunstscheppingen van zijn confraters-kunstenaars.

Anderzijds strekt het auteursrecht zich uit tot alle reproducties, onder welke vorm ook. Vertrekkende van het standpunt dat het auteursrecht van de architect enkel de plannen en tekeningen beschermt, zouden hier geen ernstige moeilijkheden rijzen.

Doch het is thans algemeen aangenomen dat dit recht eveneens slaat op de gebouwen zelf.

Wanneer een fotograaf een foto maakt van een bepaalde plaats, dan fotografeert hij vanzelfsprekend de gebouwen die er opgericht werden.

In zijn arrest van 8 april 1952 (Pas. II, 67) meende het Hof van Beroep te Luik dat dit geen reproductie is van gebouwen doch enkel een voorstelling van een plaats, die niet dezelfde ontroering teweeg brengt als deze die zou zijn veroorzaakt door de reproductie van het werk alleen, en dat de auteur, die daardoor in zijn artistieke, professionele of wetenschappelijke belangen niet werd geschaad, de wetgeving over de auteursrechten niet mag inroepen.

Het Hof van Cassatie heeft deze mening niet gedeeld en verwierp het criterium «*émotion au moins semblable*» en «*simple représentation des lieux*».

Is er eenvoudig voorstelling van een plaats waarin een kunstwerk voorkomt, dan is dit laatste onafscheidbaar van het geheel, dat aldus volledig ongeoorloofd wordt. Het resultaat is dat het auteursrecht van de architect zich uitstrekt tot elke reproductie, zelfs fotografische, en zelfs zo de foto niet als kunstwerk werd bedoeld doch eventueel allen maar om verkocht te worden als prentbriefkaart. (Cas. 14.4.1955 - Pas. 1955, I, 884).

Het behandelde geval betrof de uitgever van prentbriefkaarten waarop een gezicht figureerde van openbare plaatsen en straten.

Men zal allicht begrijpen dat de strikte interpretatie dezer Wetgeving door het Hof van Cassatie aanleiding geeft tot zeer verstrekkende gevolgen.

De eenvoudige foto-amateur weze derhalve zeer voorzichtig in de keuze van de achtergrond voor zijn foto, want zelfs indien de persoon op het voorplan zijn grootste bekommernis verwekt, dan neemt het niet weg dat de auteur van het kunstwerk op de achtergrond hem juridisch terecht een verwijt kan maken zijn kunstwerk te reproduceren door middel van fotografie.

Veiligheidshalve weze hem dan ook aangeraden bij voorkeur zijn keuze te laten vallen op zeer oude, of volstrekt kunstloze gevels, ofwel dringend de rechtspraak of rechtsleer te onderzoeken betreffende criteria voor het al dan niet artistieke karakter van een voorgevel.

Het ware te hopen dat de rechtspraak deze zelfde principes niet zal toepassen op de eigenaar van het huis, en deze tenminste krachtens zijn eigendomsrecht zou gemachtigd zijn een foto te maken, zelfs van zijn huis of met zijn huis op de achtergrond.

De vraag stelt zich trouwens of de architect-auteur wel enig belang heeft bij de aldus strikt toegepaste principes, die hem immers een verdiende publiciteit en een verdiend aanzien doen ontberen, die gratis ten deel kunnen vallen aan de ontwerpers van serie of smakeloze gebouwen.

Volledigheidshalve weze tevens aangestipt dat de door de artikels 13 en 14 der Wet van 22 maart 1886 voorziene uitzonderingen op het reproductierecht ten voordele van kritiek, onderwijs en pers niet van toepassing zijn op de plastische kunsten, zodat een foto ter illustratie van een zelfs lovende kritiek slechts met

toestemming van de auteur mag worden gepubliceerd. (Cass. 4-12-1952, Pas. 1953, I, 215).

Ten slotte blijft er ons nog over, een woord te zeggen over de zedelijke rechten van de architect op zijn kunstwerk, zoals die geregeld worden door art. 8 der Wet, dat verbiedt enige wijziging aan te brengen aan het kunstwerk om het te verkopen, uit te baten of in het openbaar uit te stallen, zonder toelating van de auteur of zijn rechthebbenden.

Steeds geen probleem voor wat het auteursrecht betreft op plannen of tekeningen van de op te richten gebouwen. Doch veelvuldig rijzen de moeilijkheden wanneer het verwezenlijkte constructies betreft.

De gelukkige bezitter of bezitster van een beeld of schilderij van een schoonheid, mag het oog verlustigen in dezes zuivere lijn of warme kleuren, zelfs indien bepaalde rondingen schroomvol door zijn of haar hand worden bedekt of... verdoezeld..., zolang hij of zij het niet te koop biedt, uitbaat of in het publiek tentoonstelt.

De tekst is ongetwijfeld zeer gelukkig voor de beoefenaars der plastische kunsten in het algemeen, doch even zeker minder geslaagd om ook toegepast te worden op de architecturale auteursrechten.

Zelfs zo de architect een waarachtige kunstvolle en originele voorgevel heeft uitgedacht, getekend en uitgevoerd voor zijn bouwheer, en een zeer stijlvolle en geproportioneerde deur heeft voorzien voor de bergplaats van de auto, rekening gehouden met de breedte van de wagen van de bouwheer, zou deze dan niet gerechtigd zijn om die deur te verbreden wanneer zijn nieuw aangekochte wagen breder is dan de voorgaande, en te breed is om in de autobergplaats te kunnen worden gestald?

Zeker zo hij zich tot dezelfde architect-auteur wendt, en deze artistiek overtuigd is en zich bekwaam meent om zonder de conceptie — volgens zijn kunstgevoelens — te schenden de noodzakelijk geworden verbreding te verwezenlijken.

Doch zo hij of... zo zijn rechthebbenden — zelfs maar om piëteitsredenen — menen dat dergelijk vandalenwerk niet te verwezenlijken is, dan blijft volgens artikel 8 der Wet, aan de bouwheer slechts de mogelijkheid over de ganse voorgevel af te breken, of de wagen voor de stijlvolle, doch te smalle garage-deur te laten staan, want zonder de uitdrukkelijke toestemming van de auteur of van zijn rechthebbenden, mag niemand het kunstwerk veranderen om het te verkopen, uit te baten of in het publiek tentoon te stellen.

Dezelfde moeilijkheid stelt zich wanneer de bouwheer tijdens de uitvoering der werken gebruik maakt van het recht hem toegekend door art. 1794 van het B.W. en zijn verbintenis met de architect eenzijdig verbreekt. We laten vanzelfsprekend de eventueel te betalen vergoeding buiten sprake en beperken ons enkel tot het probleem der auteursrechten.

Als een ander architect zijn collega opvolgt en het gewenst acht veranderingen aan te brengen aan de voorgevel om aldus een misschien wel minder mooie voorgevel maar alleszins een veel economischer verdeling van het gebouw te bekomen, schendt hij dan niet de auteursrechten van de architect?

Ongetwijfeld wel. Strikt genomen mag hij derhalve de voorgevel niet veranderen.

Maar... Qui peut le plus, peut le moins? Dus mag men een gebouw veranderen, vermits men het mag afbreken? Niets is minder waar, want door de afbreuk verdwijnt het ganse kunstwerk, terwijl het door de verandering misvormd blijft voortbestaan.

Aanvaardt men dat het auteursrecht van de architect niet allen slaat op plannen doch ook op de verwezenlijking ervan in het opgericht gebouw, dan dient elke verandering verboden, tenzij met toestemming van de auteur of zijn rechthebbenden.

Dit zeer onvolledig overzicht van een zeer complex gedeelte van ons recht kan ons leiden tot een eenvoudig besluit.

Het is onbetwistbaar noodzakelijk de auteursrechten van de architect verder te beschermen, en aldus de eerder zeldzaam geworden scheppende architect te wapenen tegen weinig schroomvolle collega's, die in werkelijkheid slechts teren op de kunstgave van de anderen.

Het is echter even onbetwistbaar dat om een juiste bescherming te verwezenlijken er dient rekening gehouden met de complexe verbintenis die eigenaar en architect met elkaar sluiten.

De enige oplossing ligt in een volledig onafhankelijk statuut voor de architect, dat rekening zou houden met de rechtmatige wensen en belangen van de eigenaar van het ontworpen gebouw en van de architect zelf.

Een statuut dat klaar en duidelijk zou uitmaken dat het auteursrecht niet enkel slaat op de plannen en tekeningen doch ook op de gerealiseerde constructies;

dat aan de architect uitdrukkelijk het recht geeft ook het gebouw te tekenen door aanbrenging van zijn naam;

dat aan de eigenaar, minstens wegens een ernstige reden zou toelaten, ondanks de weigering van de architect wijzigingen aan het gebouw aan te brengen, eventueel mits de naam van de architect te doen verdwijnen, zo deze het eist;

dat tevens een gezonde oplossing zou brengen voor het fotograferen van een plaats waarin een kunstwerk staat, door enkel de fotografische, of eenvoudige grafische reproductie te verbieden van het kunstwerk als dusdanig of als overheersend element;

dat ten slotte de kritiek en de opleiding zou regelen binnen de normale perken, zoals dit het geval is voor de letterkundige werken.

De architect-kunstenaar zal inderdaad meer baat vinden bij een meer beperkte bescherming doch die praktisch en zelfs economisch uitvoerbaarder is, dan de huidige algemene en verstrekkende regeling die hij deelt met kunstschilders, beeldhouwers en andere beoefenaars der plastische kunsten, doch die hem, wiens kunstbeleving tezeer verbonden is met andere juridische handelingen, in de onmogelijkheid stelt deze rechten integraal te doen toepassen wil hij materieel en financieel en zelfs in zijn aanzien niet tezeer benadeeld worden.

Zo weze het ons dan veroorloofd de wens uit te drukken, dat eerlang een nieuw statuut voor de architect het zeer summiere en op verschillende gebieden voorbijgestreefde of onvolledige statuut, dat door de Wet van 20 februari 1939 ingesteld werd, moge vervangen, en dat in dit nieuwe statuut tevens een regeling ter bescherming van zijn auteursrechten een plaats moge vinden.

Een regeling die aan de maatschappelijke eisen beantwoordt, en die praktisch uitvoerbaar is.

Een regeling, die de kunstscheppende architect daadwerkelijk wapent, zodat hij gemakkelijker reageren kan tegen de concurrentie, die zich slechts verrijkt door het bedrijven van intellectuele diefstal.

Antwoord van Mr. Jaak VAN WAEG,
Voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap.

Waarde Confrater, Mr. De Luyck,

Geen toehoorder die U kent zal verwonderd geweest zijn over de keuze van uw onderwerp: alles wat architectuur en moderne huizenbouw betreft heeft uw warme belangstelling; niet alleen de rechtsregel, ook de nieuwste bouwwijzen en materialen, stromingen en richtingen. Moest ik U vragen hoeveel van onze confraters die zich op het pad vol voetangels en klemmen hebben begeven van zelf een huis te bouwen, U terloops of meer uitgebreid om raad hebben gevraagd, ik ben er van overtuigd dat het een hele reeks zou zijn.

Ik weet dat U het bijzonder op prijs stelde dit jaar de openingsrede te houden, onder het stafhouderschap van Mr. Delvaux: het is immers bij hem dat U uw stage hebt gedaan, en U hebt ingewerkt in de honderd en één facetten van de advocatenpraktijk in bouwzaken.

Uw belangstelling gaat wel heel speciaal naar het architectenberoep en de juridische bescherming van al het waardevolle in het scheppende architectenwerk. Maar uw kennis van het bouwvak ook van zijn technische zijde, ook van de standpunten van aannemer, bouwheer, betoningenieur, of zo maar de bewoner heeft U de klippen van de eenzijdigheid doen vermijden. Uw uiteenzetting was geen doorhollen in de richting van « steeds meer bescherming », maar een evenwichtige nuchtere aanpak van een probleem met nochtans de bezieling van een doorlopende bekommernis voor alles wat U als waardevol voorkomt.

Indien ik dit, ongetwijfeld met heel deze vergadering, naar waarde weet te schatten, en als de juiste wijze van benadering van dit — en trouwens van de meeste — juridische problemen aanzie, maakt dit mijn taak — die traditioneel als de kritiek van de openingsrede aangezien wordt, — des te moeilijker. Niets zo gemakkelijk voor een voorzitter als een opningsredenaar die zich in zijn enthousiasme laat verleiden door extreme stellingen! Mijn taak wordt nog hachelijker als na mij zal spreken de auteur van het in Belgisch recht klassieke werk over de rechten en verplichtingen van de aannemer en de architect.

Mag ik mij dan, als het ware tussen twee « mensen van het vak » een ogenblik stellen op de plaats van « de verbruiker », het publiek, de rechtzoekende?

* * *

Een eerste reactie is wel dat het op het eerste gezicht niet zo moeilijk moet zijn redelijke en praktische regelen te vinden die rekening houden met de aanvaardbare behoeften van alle betrokkenen. Het is immers een domein waar ideologische verschillen of politieke passies geen rol spelen.

En wanneer wij dan de oplossingen nagaan zoals zij in feite toegepast worden, dan maakt men de bedenking dat ze dikwijls te ver gaan of niet ver genoeg. Uw voorbeelden zijn sprekend; de naam van de nabootser die men onmogelijk kan doen verdwijnen; de althans juridische risico's voor de fotoliefhebber.

Men voelt heel gauw en heel duidelijk dat de regelen voor beeldhouwwerken weinig aangepast zijn: Want van één ding ben ik zeker: U niet geachte toehoorder, en ik niet, en U ook niet Mr. De Luyck houden in feite bij het nemen van foto's rekening met de regel

die U zo scherp hebt gesteld. En wij zullen er niets aan veranderen na het horen van uw rede. Wij zullen rustig voortgaan dat te fotograferen wat ons aanstaat. Zonder ons te bekommeren over de vraag of er nu een architektonisch kunstwerk in ons gezichtsveld ligt en hoe lang de architect al dood is. Ik heb nog nooit een eigenaar van een buitengewoon geslaagd landhuis een bord zien plaatsen « opgepast, gevaarlijke hond en levende architect ».

Maar het merkwaardige is nu wel dit: het arrest dat zelfs het eenvoudig fotograferen van het architektonisch kunstwerk als ongeoorloofd bestempelt, heeft aan het konkrete behandelde geval een oplossing gegeven die naar ik hoop uw en mijn rechtsgevoel bepaald bevredigt. Dat degene die als handelsaktiviteit heeft prentbriefkaarten te maken, een beschermd gebouw niet mag fotograferen, zonder akkoord van de architect, wat er op neerkomt zonder dezès instemming met de kwaliteit van de reproductie en zonder passende vergoeding, dit zal iedereen als passend voorkomen. De onaanvaardbare logische konsekventies van het beginsel gesteld door het Hof van Cassatie, en anderzijds de concreet goede oplossing, laten duidelijk aanvoelen dat de scheidingslijn niet daar zou mogen liggen waar ze ligt. En het beginsel gesteld door het verbroken arrest toont duidelijk aan dat de regelen voor de plastische kunst weinig bruikbaar zijn voor architectuur.

Het spruit voort uit de aard der zaken, een gebouw en een beeldhouwwerk beantwoorden nu eenmaal niet aan dezelfde behoeften. Het gebouw, ook het kunstwerk, is tegelijk een gebruiksvoorwerp. Niemand heeft eigenlijk een beeldhouwwerk nodig, althans niet zoals men een huis nodig heeft. Het hindert niemand dat hij een beeld niet mag veranderen zonder akkoord van de beeldhouwer en normaal zal niemand er zelfs aan denken een beeld te willen veranderen. De onmogelijkheid een landhuis of een expositieruimte, een station of een gerechtsgebouw te veranderen kan onoverkomelijke bezwaren opleveren. Elke eigenaar van een beeldhouwwerk zal geveid zijn met de benaming kunststuk. Meer, de gelukkige eigenaar van een mooi woonhuis zal het op bepaalde ogenblikken onverholven als een ongeluk aanzien dat de drempel van de artistieke originaliteit bereikt werd, met al de verwickelingen als hij veranderingen wil doen.

En wanneer de rechtspraak dan, bij gebreke aan eigen normen voor de architectuur gedwongen wordt dezelfde toe te passen als voor plastische kunst, ziet men deze begrijpelijke reactie: voor een beeldhouwwerk, zoals voor een schilderij wordt bijna alles vermoed kunst te zijn. Het doet toch niemand kwaad en het doet altijd iemand plezier! Maar een bouwwerk moet vele hindernissen overwinnen vooraleer men het die oorspronkelijkheid wil toekennen nodig voor de toepasselijkheid van de wetgeving op het auteursrecht. Het is bijna: als het niet anders kan.

Geen wonder dat men niet tevreden is over zo'n regeling. Waarom zou het gewoon harmonieuze gebouw dat daarom nog geen origineel kunstwerk is, niet het volste recht geven aan de architect het te tekenen? En waarom wordt ook dat niet beschermd tegen slaafse nabootsing?

En zoals in vele materies waar de regel niet goed de werkelijkheid dekt, ziet men de rechter aarzelen

tussen twee strekkingen of, zo men wil, verleidingen: ofwel de regel zoveel mogelijk toepassen aan het concrete probleem wat dan toch dikwijls maar een min of meer manke oplossing geeft. En met het bijverschijnsel dat men dan zegt dat de rechtspraak al een grote inspanning gedaan heeft om tot een aanvaardbare oplossing te komen zodat men de moeite niet meer doet nieuwe teksten uit te werken. Ofwel de andere verleiding: de regel toe te passen zoals zij nu eenmaal is met het risico van dwaze gevolgen; in de hoop dat men dan eindelijk tot het bewuszijn zal komen dat de regel moet veranderd worden. Meestal dient het tot niet veel, de jaren gaan voorbij en er verandert niets.

En als ik mij dan weer op het standpunt van de gewone rechtzoekende stel en probeer mijn vermogen tot verbazing en zelfs tot ergernis niet te laten in slaap wiegen dan maak ik de bedenking: is het dan zo moeilijk de normen aan te passen voor die vraagstukken of althans onderdelen waar iedereen het roerend eens is over wat er verkeerd is en wat er zou moeten komen? Is dat nu eenmaal de prijs voor de opbouw van het recht, een constructie die uit haar aard zelf uiterst traag zou moeten gaan?

Blijkbaar is het niet het geval want het recht kent ook sectoren waar het groeiproces verbazend snel is. Denken wij even aan het sociaal recht. De juristen kijken er wel meer dan eens gaarne van uit de hoogte op neer, vinden dat het niet bij te houden is dat het een hopeloze warboel is; zij beweren er geen lijn en geen principes in te vinden. De techniek volgens de welke de wijzigingen aangebracht worden kan verbaasd lijken; op tien, twintig plaatsen tegelijk wordt er verbouwd; het werk vordert ongelijk volgens de behoeften van het ogenblik en men kan bezwaarlijk van een harmonisch geheel spreken. De aanpassing aan de onmiddellijke behoeften neemt soms zonderlinge vormen aan. Zelfs de belangrijkste kermisdagen kan men uit het Staatsblad leren en vinden hun weerslag in de reglementering: men ziet immers de compensatiedagen voor wettelijke feestdagen die op een zondag vallen zorgvuldig aangepast worden per streek aan de grote kermissen of andere feestelijkheden. Het is juridisch misschien niet zeer bevredigend, maar wie van de betrokkenen verkiest niet dergelijke bepalingen « op maat » boven een mooie algemene regel die hoogst onbevredigend in de praktijk zou zijn?

Ik heb natuurlijk een extreem voorbeeld gekozen. Maar hebben wij niet door onze wijze van werken een eigenaardige beroepsmisvorming gekregen waarbij wij alle verontschuldiging vinden voor verstarring van teksten, en van uit de hoogte neerkijken op die sectoren waar de techniek van het normen maken verre van volmaakt is, maar waar men toch een lofwaardige poging doet om de normen aan te passen aan de werkelijkheid waarvoor zij gemaakt zijn?

U zult het met mij eens zijn: een advocaat is niet fier wanneer hij aan een cliënt moet uitleggen dat een bepaalde regel toepasselijk is, dat die regel ontoreikend of dwaas of uit de tijd is, dat iedereen akkoord gaat dat het zo is, maar dat er toch geen verandering komt en geen verandering te verwachten is binnen afzienbare tijd.

Hebt U dan ook niet het gevoel, wanneer U staat tegenover een zakenman die steeds zijn produktie of zijn verkooporganisatie moet aanpassen aan de zich snel wijzigende omstandigheden, of tegenover een dokter of een ingenieur of een architect die hopeloos achterop geraken indien zij niet de jongste ontwikkeling van wetenschap en techniek volgen en verwerken, dat de achting van uw toehoorder voor het juristenvak

een gevoelige deuk krijgt? Wanneer U, pleitend voor de eigenaar van het huis, het proces zoudt gewonnen hebben waarbij de architect die de verwijdering van de naam van de nabootser vroeg, afgewezen werd, zoudt U dit kunnen aangezien hebben niet enkel als een succes en als een onbrispelijke logische toepassing van de beginselen, maar ook als een succes dat volkomen bevredigt. Er zijn immers van die processen die men met een zekere gêne wint terwijl men nochtans weet dat men ze normalerwijze moet winnen en andere die men voortgaat eigenlijk redelijk te vinden, al zijn ze hopeloos.

Denkt U ook niet dat het recht, en al diegenen die er zich mede bezig houden, een hoger aanzien zouden genieten, indien er minder problemen waren die eigenlijk volledig « uitgevonden » zijn, zonder enige objectieve rechtvaardiging, en die dikwijls voortkomen uit het behouden van niet aangepaste normen, of uit de afwezigheid van bruikbare criteria? In elk handboek kan men een reeks problemen aanwijzen waar hopen energie en diepzinnigheid op zijn verbruikt, en die met een pennetrek kunnen verdwijnen, zo grondig dat ze nooit meer zullen opduiken.

Het recht zal spannend en moeilijk en belangrijk genoeg blijven ook na de grootst mogelijke opruiming onder de overbodige problemen en de niet-aangepaste regelen. Ik denk zelfs dat het met de groeiende ingewikkeldheid van het maatschappelijk leven nog spannender en moeilijker en belangrijker zal worden. En dat er nog meer dan plaats genoeg zal zijn voor de onuitputtelijke verbeeldingskracht en scherpzinnigheid, die, naar men zegt de juristen aan de dag leggen.

De eigen en onvermijdelijke techniek van het recht zal nog meer dan genoeg problemen overlaten. Het recht moet met begrippen, bepalingen en abstracte normen werken: er blijven altijd de raakvlakken, de grens- en overgangsgevallen. En dan blijft er nog heel het domein van de juiste waardering van de feitelijke toestand. Ook wanneer alle hervormingen die U wenst, Mr. De Luyck, zouden doorgevoerd worden, zou het proces niet minder moeilijk en belangrijk blijven waarbij de rechtbanken in concreto moeten uitmaken of en in welke mate een bepaald bouwwerk beschermd of niet zal worden door het auteursrecht. Het juiste inzicht van de rechter en de noodzakelijke voorlichting door de advocaat zouden nog even onmisbaar en moeilijk blijven. Maar het zou toch zo eenvoudig zijn te bepalen dat het fotograferen voor handelsdoeleinden niet mag gebeuren zonder akkoord van de auteur, en het fotograferen voor eigen genoegen vrij mag geschieden. Dat het slaafse nabootsen van een gebouw steeds verboden is ook wanneer het niet strikt genomen die mate van oorspronkelijkheid vertoont die de hele wetgeving op de auteursrechten toepasselijk maakt; dat de architect altijd zijn werk mag tekenen, dat het verwijderen van de naam van de nabootser altijd mag bevolen worden. En nog vele andere dingen. Vindt U het ook niet buitengewoon aangenaam rechtsregelen te kunnen inroepen of toepassen die het gezonde gevoel geven met de twee voeten op de aarde te staan, en moeilijkheden te helpen oplossen die werkelijke moeilijkheden zijn.

Ik ben daarin misschien te voortvarend, maar het bewustzijn dat wij nog steeds zwoegen aan zekere problemen waar onze vaders en grootvaders aan zwaaide hebben dan wanneer zij reeds wisten hoe het probleem definitief uit de wereld kon geholpen worden, vind ik geen reden tot fierheid voor de juristenstand.

In minder drukke tijden — laten wij zeggen honderd jaar geleden — kan ik begrijpen dat men genoeg kon

vinden in het uitpluizen van problemen die een voortreffelijke oefening voor de geest vormden, des te voortreffelijker dat ze aan geen enkele in de werkelijkheid gegronde moeilijkheid beantwoordden. Ik heb de indruk dat onze tijdgenoten — niet-juristen dergelijke problemen en oefeningen liever verwezen zien naar handboeken over bridge en damspel, en voor het recht dat ze moeten naleven of ondergaan liever een meer naar maat geknipt en tot echte moeilijkheden beperkt recht bepaald verkiezen.

* * *

Wij maken er ons dan gewoonlijk gemakkelijk vanaf met de bedenking dat «de wetgever» de schuld van alles is en dat iedereen weet hoe «de wetgever» de handen vol heeft met andere dan zuiver juridische vraagstukken en dus zo weinig tijd om wetten te maken.

Maar hoe komt het dan dat de regelen in het sociaal recht, in het fiscaal recht zo snel aangepast worden? Blijkbaar omdat de betrokkenen — de werknemers en hun organisaties, de werkgevers, de fiscale administratie — er in gelukt zijn in zekere mate de zaak zelf in handen te nemen en hetzij bij de voorbereiding van de teksten hetzij zelfs bij de beslissing zulke actieve rol spelen dat de wetgever dikwijls alles ongeveer kant en klaar voorgeschoteld krijgt.

Men kan dit niet tot alle gebieden uitbreiden. Er zijn er die zoveel omvattend en uitgebreid zijn dat alleen een globale en doorgezette aanpak enige kans op slagen heeft. Ik moet U maar, om bij de actualiteit te blijven, wijzen op het enorme werk van de hervorming van de burgerlijke rechtspleging. Hervorming waarbij, naar wij allen hopen, een heel deel van de overbodige vraagstukken definitief het leven zullen laten. Maar er zijn ook de kleine hervormingen. Hoeveel nutteloze betwistingen werden er niet uit de wet geruimd zelfs op het gebied van de burgerlijke rechtspleging door de losse wijzigingen die tussen 1932 en 1936 gebeurden? Soms lukken die kleinere hervormingen, soms niet, volgens kans en onkans van de voorstellen. Maar in zijn geheel genomen is dit toch nog hoogst onbevredigend. De hemel beware mij te

denken aan de oprichting van nog een nieuwe instelling in de staatsapparatuur voor de voorbereiding van wetgevende teksten, waarover de beslissing vanzelfsprekend bij het Parlement moet blijven.

Maar is het werkelijk ondenkbaar dat een klein lichaam, zelfs een privé organisatie, met mensen uit de praktijk, uit de rechtswetenschap, uit de betrokken belangengroepen, voldoende degelijkheid en prestige zou krijgen, en voldoende praktische zin en verbeeldingskracht zou opleveren voor het voorbereiden van zeer beperkte, goed bestudeerde en voorbereide ontwerpen, zonder politieke weerslag en die natuurlijk geen cent aan de Staatskas mogen kosten? Voorstellen die dan aan het Parlement zouden kunnen voorgelegd worden, in de hoop dat ze zo goed voorbereid werden dat er weinig of geen debatten zouden nodig zijn. Ik geef deze opvatting gaarne voor een betere. Maar de ervaring leert dat het dikwijls wat men dan noemt de «kleine wetsontwerpen» zijn die eenmaal wet geworden het nuttigst en het meest welkom blijken te zijn. Maar dat, als ik het zo noemen mag, hun produktie beperkt blijft omdat de hele voorbereiding in feite moet gebeuren door de Commissies van Justitie van Kamer en Senaat, die dikwijls de teksten grondig moeten wijzigen en verbeteren, en toch maar over een beperkte tijd beschikken. Hoe beter de oorspronkelijke teksten — die thans dikwijls uitgaan van één of ander ijverig parlements lid — zouden voorbereid zijn hoe meer kans zij maken op snelle omzetting in wet.

Ik hoop, Mr. De Luyck, dat deze of een andere techniek binnen afzienbare tijd een oplossing zal brengen ter zake van de auteursrechten van de architect. Na vijftienzeventig jaar gesukkel met een niet aangepaste tekst is het niet te vroeg. Maar ik weet werkelijk niet of ik U een heel nieuw statuut van de architect moet toewensen — met het risico van vertraging voor een groots opzet — of een bescheiden maar praktische kleine wet van enkele artikelen, die door het Parlement met eenparigheid van stemmen zou kunnen afgewerkt worden, zo een laatste dag van een zittijd vóór aler het Parlement met vacantie gaat, dit ideale ogenblik voor het stemmen van praktische hervormingen die zonder veel ophef weer een stukje van het gebouw van het recht beter, doelmatiger en rechtvaardiger maken.

Rede van de Heer A. DELVAUX,

Stafhouder der Balie van Brussel.

(Vertaling)

Het is niet, geloof mij wel, zonder een hernieuwd gevoel van beklemming dat ik mij, voor de tweede maal, genoopt zie mij tot U te wenden in de Franse taal. Ik ben er van overtuigd dat U mij deze driestheid zult willen vergeven om twee redenen: de eerste bestaat er in dat de plichten van mijn ambt mij, helaas, niet de tijd vergund hebben om mij te volmaken in de kennis van onze tweede nationale taal; de tweede is deze dat ik mij aldus beter zal doen begrijpen, wat toch voorzeker het voornaamste is.

Ik zal u niet verbergen hoe gelukkig ik ben geroepen te zijn om heden op uw plechtige openingszitting het woord te nemen. Uw voorzitter heeft het trouwens reeds op passende wijze onderstreept, de voorzienigheid schikt soms de dingen op voortreffelijke wijze: het is mij gegeven geweest de openingsrede te horen van Mr. Frans De Luyck, die destijds mijn stagiair was. Ik dien er

aan toe te voegen dat deze daarbij de kiesheid heeft gehad een onderwerp te behandelen dat mij dicht aan het hart ligt en dat mij vrij vertrouwd is gebleven.

Het is mij in de eerste plaats zeer aangenaam de redenaar met zijn rede geluk te wensen. Na de historische inleiding, die onontbeerlijk was, en na een commentaar der wet van 22 maart 1886 op het auteursrecht, in zoverre deze wet betrekking heeft op de architecturale werken, heeft Mr. De Luyck ons een brede uiteenzetting gegeven van de beginselen, die door de jongste rechtspraak aanvaard werden, en hij heeft desaangaande, zoals het behoorde, zijn bedenkingen en ook zijn critieken in het midden gebracht. Hij heeft aldus aangetoond, indien het nog noodzakelijk ware, dat van de ene kant het recht, vooral wanneer het op onvoldoende wijze bepaald is, evolueert en, van de andere kant, dat de werken verouderen, zelfs wanneer de auteur niet zou betreuren ze te hebben geschreven.

Zijn besluit kwam er op neer dat de wetgever opnieuw zou dienen tussen te komen, naar aanleiding van een herziening der wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en de uitoefening van het beroep van architect, waarbij tegelijkertijd een aanpassing zou gebeuren te zijnen opzichte van de wet op het auteursrecht.

Mijnheer de Voorzitter, laat mij toe U te zeggen dat ik uw voorzichtig antwoord heb bewonderd. Wanneer U stellig uw mening hebt doen kennen betreffende de suggesties van de openingsredenaar door er U in algemene zin bij aan te sluiten, komt het mij voor dat U aan mij de zorg hebt willen overlaten voor een meer nauwkeurig antwoord op het technisch plan. U hebt aldus vrijwillig het voorwerp van mijn korte toespraak uitgestippeld. Ik hoop dat ik U niet zal ontgoochelen, al zal het mij, in alle bescheidenheid, gebeuren een mening te opperen die niet altijd zal overeenstemmen met de jurisprudentie.

In deze omstandigheden stel ik mij voor achtereenvolgens drie vragen te onderzoeken.

In de eerste plaats, op welke elementen heeft het auteursrecht van de architect betrekking? Men heeft het U terecht gezegd, de architect wordt beschouwd, volgens de voorbereidende werken van de wet, als auteur van een plastisch werk, omdat zijn kunst nauw verknocht is met het tekenwerk. U hebt volkomen gelijk gehad te onderstrepen dat de wet het ongelijk heeft gehad niet nauwkeuriger het voorwerp van het auteursrecht der architecten te bepalen, wanneer deze de plans uitwerken die normaal moeten dienen voor de oprichting van een bouwwerk.

Het is toch duidelijk dat de toestand van de schilder of de beeldhouwer zeer verschillend is van deze van de architect. Wat hen betreft is het kunstwerk nauwkeurig bepaald door de schildering of het beeld, die het eigendom worden van de koper, terwijl de artistieke eigendom voorbehouden blijft aan de auteur alleen, die uitsluitend blijft beschikken over het recht van reproductie.

Is de toestand dezelfde voor de architect? Voorzeker zal zijn geestelijke conceptie blijken uit het plan, maar dit plan is slechts een onontbeerlijke mijlpaal om nuttig de oprichting van een gebouw of van een monument mogelijk te maken. In een zekere zin is het geenszins het plan, doch het bouwwerk zelf dat het plastisch gewrocht van de architect uitmaakt. Men zal misschien antwoorden dat het plan een tekenwerk is, dat alleen door de wet wordt beschermd. Voorzeker zou de wet op dit punt dienen verduidelijkt te worden. Voor het gezond verstand immers is het plan slechts de eerste modaliteit der weergave van de geestelijke conceptie van de architect en wordt dit plan in materiële eigendom afgestaan aan de bouwheer, ten einde de oprichting van het gebouw mogelijk te maken. Het is immers buiten alle twijfel dat het de bouwheer vrijstaat het plan tot dit doel te gebruiken.

Mag men verder beweren, zoals zeker recente rechtspraak het gedaan heeft, dat het auteursrecht van de architect zich eveneens uitstrekt tot het bouwwerk zelf? Stellig heeft het Hof van Cassatie, in zijn arrest van 14 april 1955 (Pas. 1955, I, 884), dit, ten minste op impliciete wijze, beslist, doch het behoort er de klemtoon op te leggen dat het hier ging om het bijzonder geval van een reproductie door middel van een postkaart van het Mardasson monument te Bastenaken, monument dat vanzelfsprekend overeenkomstig was met de uitgewerkte plannen.

Het schijnt trouwens niet aan twijfel onderhevig te zijn dat de bouwheer het recht heeft tijdens de oprichting van het werk wijzigingen aan te brengen aan het plan, opgemaakt door zijn architect, zonder dat deze

zich hiertegen kan verzetten. Zulks werd beslist in het bekend arrest van het Hof van Beroep te Brussel in datum van 15 december 1930, in de zaak der balustrade van de universiteit te Leuven. Dat de bouwheer het recht heeft het plan te benutten voor de constructie is niet aan de minste twijfel onderhevig, maar hij dient tevens dit plan naar goeddunken te kunnen gebruiken, t.t.z., wanneer hij het nodig acht, er de nodige wijzigingen die hem onontbeerlijk schijnen, te kunnen aan toebrengen, daar hij de enige meester is van het werk dat hij wil bouwen.

Mag men niet met zekere schrijvers aanvaarden, zelfs de lege late, en in elk geval de lege ferenda, dat wanneer het auteursrecht slaat op het niet gewijzigd plan, omdat dit alleen de geestelijke conceptie van de architect aanduidt, het auteursrecht uiteindelijk deze geestelijke conceptie zelfs beter beschermt dan het plan. Maar zij is slechts van toepassing op het gebouw, wanneer dit conform is aan het plan, ten minste in zijn grote lijnen.

Menigvuldige moeilijkheden zouden aldus kunnen beslecht worden: het plan wordt afgestaan in volle eigendom aan de bouwheer, die het, volgens zijn fantasie, mag gebruiken; de afstand van het plan geeft, volgens art. 19 der wet, niet het recht dit te reproduceren dan voor de in uitzicht gestelde constructie; wanneer het verwezenlijkte bouwwerk overeenkomst met het plan, mag het niet gereproduceerd worden, zelfs niet door middel van de fotografie, zonder de instemming van de architect (Cass. 14 april 1955), die alleen meester blijft over zijn intellectuele conceptie; artikel 8 van de wet is niet toepasselijk omdat dit artikel enkel de afstand van het auteursrecht voorziet en niet de afstand van het plan tot oprichting van het gebouw. Daar het monument in de meeste gevallen de eerste wijze is tot reproductie van de geestelijke schepping van de architect, zou het natuurlijk zijn dat deze over het recht zou beschikken te eisen dat zijn naam op de voorgevel zou aangebracht worden, niettegenstaande het Hof van Cassatie er anders over beslist heeft in zijn arrest van 16 januari 1941 (Pas. 1941, I, 11). Het Hof heeft hoofdzakelijk zijn mening gesteund op de beschouwing dat het eigendomsrecht uitsluitend behoort aan de bouwheer, beschouwing die mij nochtans vreemd schijnt aan de stof van het auteursrecht.

* * *

De tweede vraag, die ik zou willen onderzoeken, is deze te bepalen in welke voorwaarden en volgens welke criteria het werk van de architect door de wet zal beschermd zijn. Het wordt algemeen aanvaard, zowel in Frankrijk als in België, dat de bescherming uitsluitend toepasselijk is op kunstwerken, wat afhangt van de souvereine appreciatie van de rechter over de feiten. Het behoort nochtans dat men zich zou akkoord stellen over hetgeen dient verstaan te worden door het begrip kunstwerk. Zoals volkomen terecht het arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 16 juni 1954 (J.T. 1955, blz. 109) het doet uitschijnen, blijkt de internationale overeenkomst van Rome van 2 juni 1921, goedgekeurd door de Belgische wet van 16 april 1934 en bevestigd door de wet van 26 juni 1951 en daarna door de conventie van Brussel, de bescherming uit te breiden niet enkel tot de voortbrengselen op het gebied van de kunst, maar ook op deze van de wetenschap. Ik zal er mij toe beperken de vraag onder het oog te nemen wat betreft de architecturale werken zonder specifiek technisch karakter. Het is regel dat de bescherming

enkel toepasselijk is op de originele werken. Maar wat is een origineel werk? Het schijnt mij moeilijk in te stemmen met de mening van het Hof van Beroep te Brussel in zijn arrest van 2 april 1953 (J.T. 1954, 23) en met dit Hof te aanvaarden dat de harmonie en de goede smaak met dewelke een architect reeds gekende elementen, of elementen die behoorden tot het publiek domein, heeft geordend, niet zouden toelaten hier gewag te maken van een origineel werk dat van de wettelijke bescherming zou genieten. Het is mij niet bekend of deze beslissing onderworpen is geworden aan de censuur van het Hof van Cassatie.

Wij leven in een tijd waarin, welke ook de vindingrijkheid of de esthetische bevoegdheid van de architecten moge zijn, het hun praktisch niet mogelijk is nieuwe elementen aan te wenden, t.t.z. uit te vinden. Het is het harmonisch samenbrengen, met goede smaak, van gekende elementen, dat meestal toelaat het origineel werk op te sporen, zonder dat men daarbuiten de eis zou stellen dat het b.v. zou gaan om zuiver persoonlijke motieven. Het komt mij voor dat zulks des te meer het geval dient te zijn, zoals de Heer Advokaat-generaal Ganshof van der Meersch het voortreffelijk onderstreept heeft in het mooi advies, dat het arrest van het Hof van Cassatie van 4 december 1952 (Pas. 1953, I, 216) voorafgaat, dat de evolutie der tijden en der wetgeving medebrengt dat er zich een uitbreiding voordoet van de bescherming van het auteursrecht op dusdanige wijze dat, naar zijn mening, de wettelijke uitzonderingen van strenge interpretatie dienen te zijn.

Moet men integendeel niet in aanmerking nemen dat elk architecturaal werk van de wettelijke bescherming zou dienen te genieten, in zoverre het harmonieus en van goede smaak is, hetzij door de opvatting van de gevels, hetzij door de binneninrichting, want dit maakt er een origineel werk van. Ik herinner mij het proces in namaking, dat ingeleid werd door een architect, die aan een van zijn confraters het verwijt maakte plagiaat te hebben gepleegd aangaande een van zijn voorgevels, die samengesteld was uit witte steen en waarvan de lijnen reeds gekend waren, doch die toch een kunstwerk uitmaakte door de originaliteit van zijn algehele opvatting. De actie werd beslecht vóór het strafgerecht niettegenstaande de plagiaris er zich van onthouden had een slaafse copie voor te brengen want, de man had het ongeluk gehad, in zijn bedoeling de vereiste onderscheidingen te voorzien, uit de gevel juist die elementen te verwijderen die er tegelijkertijd de charme en de fijnheid van uitmaakten. Is het niet precies op dit punt dat het werk van goede hoedanigheid zich onderscheidt van de banaliteit? Daar ligt, naar onze overtuiging, het talent van de auteur, die nochtans in de meeste gevallen dit talent enkel kan laten blijken door het gebruiken van lijnen en materialen, die gekend zijn. Laten wij dus aannemen dat, opdat de bescherming zou verleend worden, het zonder meer voldoende is dat het architecturaal werk een persoonlijk karakter zou vertonen.

Voorzeker zullen ook hier de moeilijkheden in elk geval niet gemakkelijk kunnen beslecht worden. Er

bestaat stellig geen objectief criterium voor het origineel en persoonlijk werk. De rechtbanken handelen wijs door in de bijzondere gevallen, hun toevlucht te nemen tot voorafgaandelijke expertises. Er bestaat natuurlijk een gevaar dat de deskundige slechts een subjectief advies zou uitbrengen, enkel steunend op grond van zijn persoonlijke conceptie aangaande het werk van kwaliteit.

* * *

Uiteindelijk, en om een debat te sluiten dat niet langer mag verlengd worden, wenst U beiden, mijn waarde confraters, een wetgevende hervorming te zien tot stand komen, die de principes in de bijzondere aangelegenheid van het auteursrecht der architecten, met meer nauwkeurigheid zou bepalen. Volgens de openingsredenaar zou deze hervorming dienen ondernomen te worden gelijktijdig met de herziening van de wet van 20 februari 1939. Uw voorzitter, zonder op dit punt stelling te nemen, beveelt een stemming aan in het Parlement over een herzien en voorafgaandelijk volledig bestudeerd project.

Ik sluit mij aan bij deze mening, naar aanleiding van de toepassingsmogelijkheden der wet van 1886 op de architecten, daar deze moeilijkheden aanleiding geven tot aarzelingen van de jurisprudentie. Wanneer ik de wens uitspreek dat men zou komen tot een herziening der wet van 20 februari 1939, komt het mij toch voor dat deze herziening moeilijk zou kunnen gepaard gaan met deze der wet op het auteursrecht. Wij leven in een tijdperk waarin veel gebouwd wordt, waarin het beroep van architect zich ten zeerste heeft uitgebreid, doch waarin het er vooral op aankomt de goede gebruiken te handhaven, zoniet in te voeren, door de oprichting van disciplinaire raden, zoals voor de advocaten, de geneesheren en de apothekers. Men moet de geheime commissies verbieden, men moet de architecten treffen die meer de cliënteel aflopen dan hun tijd te besteden aan de uitoefening van hun kunst of die, ten einde zaken te ronselen, trachten de bepalingen te omzeilen van de wet die de onverenigbaarheid vaststelt tussen het beroep van aannemer en dit van architect.

Het komt mij uiteindelijk voor dat de herziening van de wet op het auteursrecht van de architect normaal enkel haar plaats kan vinden in een algemene herziening der wet van 1886 zelf.

Alvorens te eindigen zou ik nog een wens willen uitspreken. Deze is gericht tot Mr. Frans De Luyck. Hij heeft ons heden een prachtige openingsrede gehouden. Het onderwerp was belangrijk. Hij heeft het behandeld met gezag. Hij zal wel willen toelaten aan zijn patroon hem de raad te geven het hierbij niet te laten. Door het vraagstuk nog verder uit te diepen zou hij er voorzeker de stof in vinden voor een interessante publicatie. En wanneer ik hem hierbij behulpzaam kan zijn is het met genoegen dat ik hem verklaar dat mijn medewerking hem bij voorbaat verworven is.

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 2 mei 1961.

Voorzitter : M. Ridder Anciaux Henry de Faveaux.

Raadsheer-verslaggever : M. Richard.

Advokaat-generaal : M. Ganshof van der Meersch.

Fiscaal procesrecht. — Geldt als een nieuwe en derhalve niet ontvankelijke eis de voor het Hof van Beroep aangevoerde maar niet in de reclamatie opgenomen grief tegen de bestreden aanslag. — Ver-eisten voor de toelaatbaarheid van de neerlegging van nieuwe stukken.

De grief tegen de oorspronkelijke aanslag, die de aanlegger in zijn reclamatie niet heeft doen gelden en die door de directeur in zijn beslissing niet onderzocht is, blijft een « nieuwe eis », wanneer die grief voor de eerste maal voor het Hof van Beroep ingediend wordt, nieuwe eis, waarvan de rechter, behalve in de gevallen van forclusie of overmacht, niet wettig vermag kennis te nemen, zelfs wanneer de belastingplichtige ook grieven opwerpt tegen de aanvullende aanslag, die ingekohierd werd ter voldoening aan de beslissing van de directeur.

De artikelen 9 en 10 van de wet van 6 september 1895 verzetten zich niet tegen de nederlegging door de partijen van nieuwe stukken voor het Hof van Beroep, wanneer deze stukken nedergelegd worden in antwoord op door de tegenstander bij beschuiten aangevoerde nieuwe middelen of argumenten en wanneer het recht van verdediging geëerbiedigd wordt.

Toussaint t/ Belgische Staat (Minister van Financiën).

Gelet op het bestreden arrest, op 19 december 1959, door het Hof van beroep te Luik gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de grondwet, 61 tot 67, 74 en 74bis van de wetten betreffende de inkomstenbelastingen, samengeschiedeld bij besluit van de Regent van 15 januari 1948,

doordat het bestreden arrest belist dat, daar de regelmatigheid van de aanslagen waartegen de reclamatie gericht is vóór het hof van beroep, niet meer kan betwist worden omdat het daarin schuilende gebrek in de reclamatie niet aangehaald werd, hieruit volgt dat op grond van hetzelfde gebrek de geldigheid niet kan bestreden worden van de aanvullende aanslagen, door de directeur aangekondigd in de uitoefening van zijn taak er toe strekkende wat vroeger door de administratie gedaan werd te verifiëren,

dan wanneer bewuste aanvullende aanslagen geacht worden, slechts één geheel te vormen met de oorspronkelijke aanslagen en op dezelfde datum als deze aanslagen ingekohierd te zijn geworden, zodat, indien de oorspronkelijke aanslagen met een hoofdgebrek behept zijn, dit gebrek juist daarom de door de directeur aanvullende aanslagen treft; en het ter zake niet dienend is dat de oorspronkelijke aanslagen door het hof van beroep niet nietig kunnen verklaard worden, wegens het nieuw zijn van de eis, daar deze procedurehinderpaal met betrekking tot de aanvullende aanslagen niet bestaat;

Overwegende dat aanlegger bij zijn conclusies vóór

het hof van beroep liet gelden dat, zo de aanslagen, door de controleur bij het wijzigen van de aangegeven inkomsten gevestigd, nietig waren, wijl op het kohier gebracht vóór het verstrijken van de wettige termijn tot antwoord op het bericht van wijziging, de aanvullende aanslagen waartoe die directeur, bij wie de reclamatie aanhangig was, besloten had, eveneens nietig waren daar zij geacht waren met de eerste aanslagen slechts één geheel te vormen;

Overwegende dat het arrest erop wijst, dat de voor het hof van beroep aangevoerde grief van nietigheid « uiteraard, zowel naar recht als in feite totaal verschilt van de oorspronkelijke grief » die de reclamatie voortbrengt; dat, daar die grief aan de directeur niet voorgelegd, noch van ambtswege door hem onderzocht werd, het Hof haar niet kan ontvangen; dat de juridische oorzaak van de aangehaalde nietigheid aan de forclusie vreemd is; dat aldus « het principe van de niet-ontvankelijkheid van de nieuwe eisen, voor het door aanlegger overgelegde middel geldt »;

Overwegende dat de grief tegen de oorspronkelijke aanslag, die de aanlegger in zijn reclamatie niet heeft doen gelden en die door de directeur in zijn beslissing niet onderzocht is, een nieuwe eis blijft, wanneer die grief voor de eerste maal voor het hof van beroep ingediend wordt, nieuwe eis, waarvan de rechter, behalve in de gevallen van forclusie of overmacht ten deze vreemd, niet wettig kennis vermag te nemen, zelfs wanneer de belastingplichtige ook grieven opwerpt tegen de aanvullende aanslag die ingekohierd werd ter voldoening aan de beslissing van de directeur;

Dat het middel niet kan ingewilligd worden;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 9 en 10 van de wet van 6 september 1895 gewijzigd bij de wet van 23 juli 1953,

doordat het bestreden arrest de nederlegging door de administratie van nieuwe stukken inwilligt, gedaan na de aangifte ter griffie van het administratief dossier en na het verstrijken van de termijn bepaald bij artikel 10 van de wet van 6 september 1895, gewijzigd bij de wet van 23 juli 1953, op grond hiervan :

a) dat artikel 9 van deze wet geen verval bepaalt voor het geval dat de directeur nalaat zekere stukken, die deel uitmaken van het dossier, neder te leggen;

b) dat deze stukken derhalve in ieder geval mogen neergelegd worden, mits zij betrekking hebben op de betwisting en de rechten van de verdediging gevrijwaard zijn.

dan wanneer voormelde wet van 6 september 1895, gewijzigd bij de wet van 23 juli 1953, de nederlegging door de administratie van nieuwe stukken, nadat zij haar dossier ter griffie van het hof van beroep overhandigd heeft, alleen heeft toegestaan, wanneer het gaat om te antwoorden op de nieuwe stukken door aanlegger neergelegd binnen de bij artikel 9, paragraaf 2, van dezelfde wet bepaalde termijn en mits die neerlegging binnen de in artikel 10 gestelde termijn gedaan wordt; dat deze bepaling zonder nut zou zijn, zo het de administratie geoorloofd was herhaalde malen en volgens goedgevonden stukken neer te leggen, zelfs zoals ten deze, de dag vóór de terechtzitting;

Overwegende dat uit de stukken der procedure blijkt, dat verweerder in de uitoefening van zijn recht van verdediging, om te antwoorden op een door aanlegger in zijn conclusies opgeworpen nieuw middel, ertoe gebracht werd op de terechtzitting van het hof van

beroep de overlegging te doen van een brief van verzoeker, hier aanlegger, van een administratief verslag en van twee nota's 276A, de ene betreffende de door de administratie in beschouwing genomen soortgelijke belastingsschuldige en de andere tot bevestiging, naar de zin van verweerder, van de matigheid van het percent brutowinst;

Overwegende dat het arrest vaststelt dat aanlegger bij zijn conclusies de argumentatie welke deze stukken steunen, beantwoord heeft; dat het ook erop wijst, dat aanlegger niet om een verdaging verzocht heeft ten einde de inhoud van deze stukken nader te kunnen onderzoeken en « dat hij overigens niet beweert dat zijn recht van verdediging in gevaar zou gebracht zijn »;

Overwegende dat de termijn, bepaald bij artikel 1 van de wet van 23 juli 1953, in zover deze bepaling het tweede lid van artikel 10 van de wet van 6 september 1895 vervangt, de bovenhand niet kan krijgen op het algemeen principe opgeleverd door het recht van verdediging, hetwelk van elke rechtshandeling onafscheidbaar is;

Dat de artikelen 9 en 10 van gemelde wet van 6 september 1895 zich niet tegen de nederlegging, door de partijen, van nieuwe stukken vóór het hof van beroep zetten, wanneer deze stukken overgelegd worden ten antwoord op door de tegenstander bij conclusies aangevoerde nieuwe middelen of argumenten en wanneer het recht van deze verdediging geëerbiedigd wordt;

Overwegende dat het middel niet kan ingewilligd worden;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

NOOT. — Bij vorenstaand arrest bevestigt het Hof van Cassatie zijn reeds sedert verscheidene jaren gewijzigd standpunt, nl. dat de belastingplichtige voor het Hof van Beroep geen « nieuwe eisen » meer mag doen gelden. Vroeger werd, steunend op het beginsel, dat het fiscaal recht van openbare orde is, aanvaard, dat nieuwe eisen steeds ontvankelijk waren en zelfs ambtshalve door het Hof van Beroep mochten opgeworpen worden. (Verg. A. Tiberghien, Handboek voor Fiscaal Recht, nr. 463, 1e; Cass. 10-1-1950, Rev. Fisc. 1960, 108; A.F.T. 1959-50, 267; Cass. 23-1-1951, Rev. Fisc. 1951, 358, A.F.T. 1951-52, 133; Hof Brussel 12-2-1959, Doc, Vandewinckele 1952, Bezwaar en Verhaal, 380; A.F.T. 1952-53, 405; A. Tiberghien « Nieuwe Eis, nieuwe Middelen » A.F.T. 1950-51, 297 en 329).

Het Hof van Cassatie besliste reeds o.m. : dat buiten het geval van forclusie, het Hof van Beroep niet zonder machtsoverschrijding vermag kennis te nemen van een « kwestie » die door de belastingplichtige niet aan de directeur werd onderworpen of waarover de ambtenaar geen uitspraak heeft gedaan (30 september 1958, Bull. der Belastingen nr. 347, blz. 486;

dat het Hof van Beroep geen kennis kan nemen van een « kwestie » die aan de directeur niet onderworpen werd en waarover die ambtenaar geen uitspraak heeft gedaan, zelfs indien hij het van ambtswege had moeten doen, nl. in geval van dubbele belasting (23 december 1958, Bull. der Belastingen, 351, blz. 120; cfr Cass. 26-9-1957, S.P.R.L. Les Moulins de Vogelaer, Pas. 1958, 46);

dat vage betwistingen in het bezwaarschrift vermeld, die voor de eerste maal voor het Hof van Beroep nader gepreciseerd worden, niet ontvankelijk zijn, daar ze

nieuw zijn. (8 december 1959, Bull. der Belastingen 366, blz. 1123).

Bij het thans gepubliceerd arrest beslist het Hof van Cassatie dat ook in geval van voorziening tegen een door de directeur gevestigde aanvullende aanslag het Hof niet vermag kennis te nemen van een nieuwe grief tegen de oorspronkelijke aanslag, grief die vóór het hof aangehaald wordt om de nietigheid in te roepen van de aanvullende aanslag, die immers een geheel vormt met de oorspronkelijke.

L. Tritsmans

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 9 februari 1961.

Voorzitter : M. Giroul.

Raadsheer-verslaggever : M. Bayot.

Advokaat-generaal : M. Ganshof van der Meersch.

Advokaten : Mrs. Van Rijn en Demeur.

Verzekering tegen arbeidsongevallen. — De verzekeraar kan vooraleer betaald te hebben geen verhaal tegen de derde verantwoordelijke uitoefenen.

Het aan de verzekeraar tegen arbeidsongevallen toegekende recht om krachtens de artikelen 22 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen en 19, lid 8, van de samengeordende wetten betreffende de arbeidsongevallen van de derde verantwoordelijke de « terugbetaling » van de sommen, die hij aan de getroffene heeft uitbetaald, terug te vorderen, is wat de uitoefening ervan betreft, afhankelijk van de betaling der forfaitaire vergoedingen aan de getroffene.

Berger t/ La Mutuelle des syndicats réunis.

Gelet op het bestreden arrest op 14 februari 1959 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Gelet op het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 9 en 19 van de wet van 24 december 1903 op de vergoeding van de schade voortvloeiend uit de arbeidsongevallen en van de wijzigende wetten, bij koninklijk besluit van 28 september 1931 samengeordend, in het bijzonder lid 8 (vroeger lid 7) van gezegd artikel 19, en 22 van de wet van 11 juni 1874 tot inrichting van verzekeringen, titel X van boek I van het wetboek van koophandel vormende,

doordat het bestreden arrest de vordering van weerster, verzekeraarster tegen arbeidsongevallen, ontvankelijk verklaart om de redenen « dat de verzekeraar, wettelijk in het betalen van de forfaitaire vergoedingen in de plaats van de werkgever, zijn verzekerde, gesteld, over dezelfde rechten als de werkgever beschikt en dus, binnen de aan deze laatste toegestane grenzen tegen de derde verantwoordelijke optreden mag; dat het recht van de werkgever om tegen de derde verantwoordelijke op te treden voortspuit uit zijn zekere en actuele verbintenis het slachtoffer schadeloos te stellen, dat dienvolgens niets zich ertegen verzet dat hij, zelfs vooraleer betaald te hebben, zijn verhaal op de derde verantwoordelijke uitoefent, evenals een borg van wie gerechtelijke betaling gevorderd wordt, zelfs alvorens betaald te hebben, tegen de schuldenaar mag optreden om door hem schadeloos gesteld te worden : artikel 2033, 1° van het Burgerlijk Wetboek; dat beroepster onder deze voorwaarden gedagvaard heeft »;

dan wanneer de vordering door de verzekeraar tegen arbeidsongevallen ingesteld tegen de derde verantwoordelijke voor een arbeidsongeval haar grondslag vindt in artikel 22 van de wet van 11 juni 1874 en voornoemde verzekeraar krachtens deze wetsbepaling tegen de derde verantwoordelijke slechts kan optreden indien en in zover hij werkelijk aan de getroffene de vergoedingen betaald heeft, dat, dienvolgens, door de vordering van verweerster ontvankelijk te verklaren, niettegenstaande het feit dat deze op het tijdstip van de betekening van het exploit de vergoedingen waarvan zij de terugbetaling vorderde, niet werkelijk uitbetaald had, het bestreden arrest de in het middel aangeduide wetsbepalingen geschonden heeft;

Over de grond van niet-ontvankelijkheid door verweerster uit de nieuwigheid van het middel afgeleid, in zover het de ontvankelijkheid van de eis in zijn geheel betwist;

Overwegende dat uit de door aanlegger vóór het hof van beroep genomen conclusies blijkt dat hij de ontvankelijkheid van de vordering slechts betwist in zover haar voorwerp betrekking had op de betaling of de terugbetaling van vergoedingen welke niet werkelijk aan de getroffene op de datum van de betekening van het exploit van rechtsingang uitbetaald waren;

Dat uit de tekst zelf van het middel blijkt dat de bezwaren, welke het tegen het arrest uit, hetzelfde voorwerp hebben;

Da de grond van niet-ontvankelijkheid in feite niet opgaat;

Over het middel :

Overwegende dat uit het arrest en uit de stukken van de rechtspleging blijkt dat verweerster, verzekeraar tegen arbeidsongevallen, die optrad tegen aanlegger, derde verantwoordelijke voor het ongeval, in het exploit van rechtsingang doen gelden had, dat zij «ontvankelijk was en gronden had» om van hem de sommen «welke zij dient en zal dienen uit te betalen», ten behoeve van de arbeider, getroffen bij een arbeidsongeval, terug te vorderen, dat «haar schuldvordering in haar beginsel zeker was, maar, daar zij thans wat haar bedrag betreft niet bepaald kon worden», zij op 300.000 frank het bedrag van de sommen raamde «welke zij heeft dienen en zal dienen uit te betalen»;

Overwegende dat aanlegger uitdrukkelijk tot de niet-ontvankelijk verklaring van de vordering concludeerde «in zover haar voorwerp niet de betaling of de terugbetaling was van werkelijke uitbetaalde vergoedingen»;

Overwegende dat het arrest, om de exceptie van niet-ontvankelijkheid van de vordering te verwerpen, steunt op het feit dat het recht van de werkgever of van zijn verzekeraar om tegen de derde-verantwoordelijke op te treden voortspuit «uit zijn zekere en actuele verbinde-
tenis de getroffene schadeloos te stellen, zodat niets zich dienvolgens ertegen verzet dat hij, zelfs vooraleer betaald te hebben, op de derde-verantwoordelijke zijn verhaal uitoefent», erop wijzende dat «beroepster-verweerster onder deze voorwaarden gedagvaard heeft»;

Overwegende dat het arrest aldus de in het middel aangeduide wetsbepalingen schendt;

Dat inderdaad, het recht toegekend aan de verzekeraar, die in de rechten van het ondernemingshoofd treedt, krachtens de artikelen 22 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen en 19, lid 8, van de samengeordende wetten betreffende de arbeidsongevallen, om van de derde verantwoordelijke «de terugbetaling» van de sommen, welke hij aan de getroffene uitbetaald heeft terug te vorderen, wat de uitoefening

ervan betreft van de betaling van forfaitaire vergoedingen aan de getroffenen afhankelijk is gesteld;

Dat het middel gegrond is;

Om deze redenen :

en zonder op het tweede middel acht te slaan, dat niet zo het gegrond was, tot een ruimere verbreking kan leiden;

Verbreek het bestreden arrest in zover het verweerster ontvankelijk verklaart tot het uitoefenen van haar verhaal op de derde verantwoordelijke, zelfs vooraleer betaald te hebben;

Beveelt dat melding van dit arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster tot de kosten;

Verwijst de aldus beperkte zaak vóór het Hof van beroep te Luik.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 26 september 1961.

Voorzitter : M. Vranckx.

Raadsheren : M.M. Mast en Mees.

Substituut-auditeur-generaal : M. Vliebergh.

Advokaat : Mr. Lambrechts.

1. Rijksambtenaar. — Benoembaarheidsvoorwaarden. — Beroep. — Ontvankelijkheid.
2. Inmiddels tussengekomen, niet bestreden, benoeming. — Belang. — Ontvankelijkheid.

1. Een ambtenaar, wiens kandidatuur tot een hogere betrekking niet in aanmerking werd genomen op grond van bepaalde dienstnota's die de benoembaarheidsvoorwaarden vastleggen, kan de toepassing op zijn geval van de gewraakte rechtsregel bestrijden zonder vooraf, op straf van niet-ontvankelijkheid de rechtsregel zelf te moeten bestrijden;
2. Zo de ambtenaar echter de inmiddels tussengekomen benoeming van een andere kandidaat niet bestrijdt, laat hij niet meer van het bij de wet vereiste belang blijken om de vernietiging van de bestreden beslissing te vorderen, zodat het beroep onontvankelijk wordt.

Denies t./ Belgische Staat (Minister van Posterijen, Telegraaf en Telefoon)

Arrest n° 8801.

Gehoord het andersluidend advies van de heer Vliebergh, substituut-auditeur-generaal;

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van de beslissing dd. 2 oktober 1959 waarbij het bestuur der posterijen weigert de kandidatuur van verzoeker voor de betrekking van postontvanger vierde klasse in aanmerking te nemen; dat die beslissing op 4 december 1958 ter kennis van verzoeker werd gebracht;

Overwegende dat het bestuur van de posterijen op 27 november 1959 aan het personeel liet weten dat de ontvangerijen vierde klasse te Hoeselt en te Kruibeke mochten aangevraagd worden; dat verzoeker, die onderpostontvanger is te Sint-Lenaarts, zich op 28 november 1959 voor laatstgenoemde ontvangerij kandidaat stelde; dat de bestreden beslissing alsdan werd genomen; dat

zij steunt op artikel 25 van het reglement van het personeel der posterijen, volgens hetwelk «de betrekkingen van postontvanger vierde klasse toegekend worden aan de klerken en aan de toegevoegde niet gelijkgestelde opstellers»; dat bij dienstnota van 5 juni 1958 werd beslist dat de mannelijke onderpostontvangers op gelijke voet met de klerken mochten mededingen naar de vakante betrekkingen van postontvanger vierde klasse; dat deze dienstnota bij een andere dienstnota van 4 december 1958 werd ingetrokken «omdat de toekenning van de betrekkingen van postontvanger vierde klasse aan de onderpostontvangers bij wijze van een organiek koninklijk besluit dient verwezenlijkt na voorafgaand advies van de algemene syndicale raad van advies»;

Overwegende dat de tegenpartij aanvoert dat het beroep niet ontvankelijk is daar de bestreden beslissing slechts de uitvoeringsmaatregel is van genoemde dienstnota van 4 december 1958;

Overwegende dat verzoeker de toepassing op zijn geval van de gewraakte rechtsregel kan bestrijden zonder vooraf op straffe van niet-ontvankelijkheid de rechtsregel zelf te moeten bestrijden; dat het middel niet opgaat;

Overwegende dat de tegenpartij doet gelden, dat het beroep ook niet ontvankelijk is omdat de betrekking van postontvanger vierde klasse te Kruibeke, welke de heer Denies had gepostuleerd, sindsdien werd gegeven en verzoeker deze benoeming niet heeft bestreden;

Overwegende dat de bestreden beslissing genomen werd ingevolge de aanvraag van verzoeker om tot de ontvangerij van Kruibeke te worden benoemd; dat bij ministerieel besluit van 20 juni 1960 Cl. Bogaerts tot postontvanger vierde klasse te Kruibeke werd benoemd;

dat verzoeker die benoeming niet heeft bestreden;
dat hij van het bij de wet vereiste belang niet meer doet blijken om de vernietiging van de bestreden beslissing te vorderen,

Besluit :

Artikel 1.

Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

16e Kamer — 28 juni 1961.

Voorzitter : M. Schuermans.

Raadsheer : M.M. Elleboudt en Screvens.

Openbaar ministerie : M. Smets, advocaat-generaal.

Advocaat : M. Ooms.

Knevelarij. — Vergoeding. — In artikel 243 van het strafwetboek gestelde voorwaarden.

Als op geen enkel ogenblik klager in de waan heeft verkeerd dat vergoeding kon worden geëist en de vergoeding ook, op geen enkel ogenblik, als wettelijk verschuldigd werd voorgesteld, beantwoordt de gevorderde vergoeding niet aan de in artikel 243 van het Strafwetboek gestelde voorwaarden.

O.M. t./ K..., C...

Beticht te ..., zelfde kanton, tussen 1 januari en 30 september 1959,
openbaar officier of ambtenaar of persoon met een

openbare dienst belast zijnde, meer bepaald technisch landbouwkundig ingenieur in vast verband bij het departement van openbare werken, adjunkt-adviseur deskundige bij de provinciale directie van wederopbouw te X...Z zich schuldig gemaakt te hebben aan knevelarij, door bevel te geven om te innen, door te vorderen of te ontvangen van Y... een geldsom ten bedrage van 46.768 frank hetgeen hij wist dat niet verschuldigd is of dat overschrijdt wat verschuldigd is voor rechten, taken, belastingen, penningen, inkomsten of intresten voor loon of wedde, met de omstandigheid dat de knevelarij gepleegd werd met behulp van geweld en van bedreigingen.

.....

Overwegende dat de beroepen regelmatig zijn naar vorm en tijd;

Overwegende dat de beoordeling van de eerste rechter in feite is bij te treden;

Dat de beweringen van klager, waar hij voorhoudt een bedrag van 40.000 frank uiteindelijk aan betichte te hebben overhandigd, nadat deze laatste, in zijn hoedanigheid van adjunct-adviseur-deskundige bij de Provinciale directie van Wederopbouw te X..., had toegezegd te zullen tussenkomen om de afwikkeling van zijn dossier van oorlogsschade door de bevoegde diensten te doen bespoedigen en nadat door betichte gedreigd was geworden de uitbetaling van de vergoedingen te doen stopzetten, geloofwaardig voorkomen;

Dat naar vaststaande bezwarende getuigenissen en feitelijke aanwijzingen, geoordeeld werd;

In rechte :

Overwegende dat betichte moeilijk kan beweren, ter zake, slechts als nabuur van aanklager te zijn kunnen optreden;

Dat indien hij door aanklager aangezocht is geworden, het nabuurschap slechts de aanleiding is geweest, om betichte als adjunct-adviseur-deskundige te zien tussenkomen, bij de bevoegde diensten, bij dewelke hij in voornoemde hoedanigheid verondersteld werd zijn invloed te kunnen doen gelden;

dat betichte derhalve wel degelijk in zijn bijzondere hoedanigheid is opgetreden, alhoewel het af te wikkelen geval tot zijn ambtsbevoegdheid niet behoorde;

Dat de veronderstelde invloed die betichte kon doen gelden misbruikt werd omwille van zijn vergoeding, welk misbruik zich achteraf op een nog meer uitdrukkelijke wijze veruiterlijkte, wanneer werd gedreigd de uitkering van de vergoedingen wegens oorlogsschade afhankelijk te stellen van de te betalen vergoeding;

Dat kwade trouw niet te ontkennen is;

Dat het er echter op aankomt na te gaan of de gevorderde vergoeding beantwoordt aan de in artikel 243 van het Strafwetboek gestelde voorwaarden;

Dat het niet volstaat, onrechtmatig vergoeding te eisen, waar deze laatste wordt verondersteld verschuldigd te zijn of althans als dusdanig moet worden vastgesteld;

Dat zulks ter zake niet ter verwezenlijking komt;

Dat de aangeklaagde feiten te beoordelen zijn naar eigen kenmerk en draagwijdte;

Dat klager aanvankelijk heeft beoogd de invloed die betichte ambtshalve kon aanwenden in een zekere mate te willen vergoeden, welke vergoeding hem uiteindelijk, in bepaalde voorwaarden, werd afgedwongen;

Dat op geen enkel ogenblik klager in de waan heeft verkeerd dat vergoeding kon worden geëist en de vergoeding ook, op geen enkel ogenblik, als wettelijk verschuldigd werd vastgesteld;

Dat, waar de eerste rechter voorhoudt «dat arti-

kel 243 van het strafwetboek niet vereist dat het slachtoffer van de knevelarij in de mening zou verkeren dat de geldsom die gevorderd werd of het bedrag dat hij betaalde werkelijk verschuldigd was ingevolge de wet of de reglementen » zijn beoordeling berust op een verkeerdelijk overgenomen voorstelling van de rechtspraak en op gebrekkige rechtsleer, dewelke op nalezing der in aangehaalde rechtspraak is recht te zetten (Beroep Luik 10 mei 1872, Pas. 1873, II, 129);

Dat de aangeklaagde laakbare gedraging van betichte derhalve, in de gestelde voorwaarden niet valt binnen het bereik van de feiten zoals omschreven op voet van artikel 243 Strafwetboek;

Dat deze feiten op een gewijzigde omschrijving evenmin te beteugelen zijn;

Dat de vergelding van de diensten van betichte enige daad of onthouding, behorende tot dezes ambtsbevoegdheid, niet beoogde;

Dat anderzijds het bedrag door klager betaald niet strafrechterlijk werd afgeperst, onder zedelijke dwang die door de vrees voor een nakend kwaad werd ingegeven;

Overwegende dat, in de gestelde voorwaarden, het misbruik van betichte gepleegd, hoe laakbaar ook, buiten strafrechterlijke bestraffing valt;

Om deze beweegredenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak,

Alle andere besluiten als ongegrond van de hand wijzende, gezien artikel 24 der wet van 15 juni 1935; gezien de wetsbepalingen in het bestreden vonnis aangehaald, alsook artikels 211 en 212 van het Wetboek van Strafvordering, ter zitting door de heer Voorzitter aangeduid;

Ontvangt de beroepen;

Doet het bestreden vonnis te niet;

Opnieuw beslissend;

Zegt voor recht dat de feiten van de telastlegging niet te weerhouden zijn;

Spreekt betichte deswege vrij;

Stelt hem buiten zake zonder kosten;

Legt de kosten van de beide aanleggen ten laste van de Staat.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer. — 6 juni 1961.

Voorzitter: M. Maraite.

Raadsheren: M.M. De Vreese en Lefebvre.

Advokaat-generaal: M. de Hoon.

Advokaten: Mrs. E. Boonen, Vanhuysse, Heymans en Felix.

1. **Beperking van de aansprakelijkheid van de scheepseigenaar.** — Restrictieve toepassing van de van het gemeenrecht afwijkende bepalingen van art. 46 en 47 IIe boek, Wetboek van Koophandel. — Beperking van de aansprakelijkheid van de eigenaar-kapitein voor zijn nautische fouten niet vatbaar voor uitbreiding tot gevallen waarin de eigenaar aan boord van het schip een andere functie dan die van kapitein uitoefent.

2. **Kapitein.** — Begrip. — Het bemanningslid, dat als hoofd van de wacht tijdelijk met de nautische directie van het schip belast wordt, verricht deze taak onder het oppertoezicht van de kapitein en kan niet als kapitein worden aangezien.

1. **Ingevolge art. 46, par. I en par. II, I° van het II° boek van het Wetboek van Koophandel — niettegenstaande de bewoordingen van dit artikel niet overeenstemmen met die van art. 2 van de internationale conventie van 25 augustus 1924 — mag de eigenaar van een schip de beperking van zijn aansprakelijkheid slechts invoeren voor de handelingen en verzuimen, die hem niet eigen zijn.** Volgens art. 47, par. I mag de eigenaar de beperking van zijn aansprakelijkheid nog invoeren, wanneer hij terzelfdertijd de kapitein is, maar dan alleen voor zijn eigen nautische fouten.

Het recht van de scheepseigenaar om zijn aansprakelijkheid te beperken tot de zgn. abandonwaarde van zijn schip is een afwijking van het gemeenrecht, afwijking, die in enge zin moet worden toegepast, i.e. alleen in de gevallen, die uitdrukkelijk in de wet voorzien zijn.

Ten aanzien van de persoonlijke nautische fouten van de eigenaar stelt art. 47, par. I — letterlijke tekst van art. 2, laatste lid van de internationale conventie van 25 augustus 1924 — als voorwaarde voor de beperking van zijn aansprakelijkheid, dat hij tevens kapitein was van het schip. Niets laat toe deze duidelijke wettekst, die uitdrukkelijk het geval voorziet van de eigenaar-kapitein, uit te breiden tot de eigenaar-motorist, onder voorwendsel dat deze laatste toch een geringere verantwoordelijkheid draagt dan de eigenaar-kapitein.

2. **Kapitein is hij, die in rechte of in feite het bevel voert over een schip.** De omstandigheid, dat de aan boord zijnde kapitein tijdelijk aan een lid van de bemanning als hoofd van de wacht het roer en daardoor de nautische directie van het schip toevertrouwt, impliceert geenszins, dat de kapitein afstand doet van zijn functie het bevel aan boord uit te oefenen en dat het hoofd van de wacht zelfs niet tijdelijk of in feite kapitein wordt van het schip. Deze taak wordt onder het oppertoezicht van de enige kapitein aan boord verricht en het bemanningslid blijft onder zijn bevel staan.

De stelling dat, wat betreft vissersvaartuigen, een lid van de bemanning, houder van een brevet, tijdens het waarnemen van de wacht, als kapitein moet worden aangezien, omdat hij door delegatie tijdelijk een deel van deze functie uitoefent, en zulks terwijl de werkelijke kapitein aan boord is, vindt geen steun in de wet.

Verzekeringsmaatschappij de Noord- en Zuidhollandse Lloyd e.a. en cs. Aesaert t./ Laforce, Zonnekeyn en S.V. Hulp in Nood.

Gezien de stukken, o.m. de uitgifte van het vonnis uitgesproken door de Rechtbank van Koophandel te Oostende dd. 13 juli 1959;

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar de vorm en tijdig werd ingesteld;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering van de achtendertig appellanten strekt tot vergoeding door de drie geïntimeerden — de derde ter ontheffing van de eerste en de tweede — van de schade veroorzaakt door een aanvaring in zee ten gevolge van dewelke de N. 711 na enkele minuten zonk;

O dat de vierendertig appellanten onder littera A de verschillende verzekeringsmaatschappijen zijn die aan de eigenaar-reder van het gezonken schip de verzekerde som (340.000 F) hebben uitbetaald en aldus voor deze som gesubrogeerd zijn in de rechten van hun verzekerde terwijl de vier appellanten onder littera B respectievelijk zijn: de eigenaar, schipper, motorist en matroos van de gezonken N. 711, de eerste geïntimeerde Laforce

zijnde de eigenaar-reder van het aanvarend schip O.77, tevens motorist aan boord, de tweede geïntimeerde zijnde Zonnekeyn, de schipper (kapitein) van het aanvarend schip, en de derde geïntimeerde, S.V. Hulp in Nood, zijnde de verzekeraar van de O.77;

Overwegende dat de eerste rechter de tweede geïntimeerde schipper Zonnekeyn buiten zake stelde, de eerste geïntimeerde Laforce, eigenaar-reder en motorist van de O.77 er toe veroordeelde de abandonwaarde van de O.77 te storten in handen van de door de Voorzitter van de Handelsrechtbank te Antwerpen aan te stellen vereffenaar, de derde geïntimeerde veroordeelde de door de eerste geïntimeerde te betalen som tot dezes ontlasting te voldoen en voor recht zegde dat de vierendertig verzekeraars van de verloren N.711 tot beloop van 340.000 frank wettelijk zijn gesubrogeerd in de rechten van de eigenaar-reder van dezelfde N.711;

Overwegende dat de beroepsgrieven beperkt zijn tot de twee volgende punten:

I. Aansprakelijkheid van de tweede geïntimeerde Zonnekeyn, schipper van de O.77 :

Overwegende dat de eerste rechter om oordeelkundige redenen die het Hof overneemt, aannam dat ten laste van schipper Zonnekeyn, kapitein van de O.77, geen fout kan worden weerhouden;

dat kapitein Zonnekeyn, door zich een tiental minuten vóór de aanvaring naar zijn kajuit te begeven en het roer over te laten aan de motorist Laforce, houder van een brevet van schipper tweede klas, zulks na dezes aandacht te hebben gevestigd op de twee vissersvaartuigen (waaronder de N.711) die op ongeveer één mijl afstand aan het vissen waren, aan de plichten die als kapitein op hem rustten geenszins is te kort gekomen;

dat Zonnekeyn geen reden had om aan de bekwaamheid van schipper Laforce te twijfelen en hem niet als hoofd van de wacht het roer toe te vertrouwen;

dat niet bewezen is dat hij aan Laforce niet de nodige instructies zou hebben gegeven, terwijl zijn plicht van toezicht over het correct nakomen van deze instructies hem niet kon beletten gedurende een zekere tijd de brug te verlaten;

dat de aanwezigheid van twee vissende vaartuigen op één mijl afstand, in de gegeven omstandigheden (niet betwiste ideale weersomstandigheden) geen bijzonder gevaar uitmaakte dat hem tot uitzonderlijke maatregelen moest nopen;

dat het verloop zelf van het ongeval geen bewijs inhoudt van enige persoonlijke fout — zelfs van lichte aard — in hoofde van de tweede geïntimeerde;

dat de eerste rechter terecht oordeelde dat de aanvaring alleen te wijten is aan de grove fouten begaan door de motorist Laforce, nadat Zonnekeyn de brug had verlaten;

dat de tweede geïntimeerde Zonnekeyn derhalve terecht buiten zake werd gesteld;

II. Schadebedrag waartoe eerste geïntimeerde Laforce, eigenaar van de O.77, gehouden is :

Overwegende dat de vraag is of de eerste geïntimeerde, op basis van artt. 46 par. II en 47 par. I van Boek II van het Koophandelswetboek, al dan niet zijn aansprakelijkheid die niet betwist is, beperken mag tot de abandonwaarde van zijn schip;

Overwegende dat, ingevolge art. 46 par. I en par. II, 1° — en zulks niettegenstaande de bewoordingen van deze wettekst uiterlijk niet overeenstemmen met deze van art. 2 van de internationale Conventie van

25-8-1925, de eigenaar van een schip de beperking van zijn aansprakelijkheid slechts mag inroepen voor de handelingen en verzuimen die hem niet eigen zijn (zie Smeesters en Winkelmolen, T. I, n° 122; Van Rijn en Heenen, Examen de Jurisprudence, R. Gr. d. B. 1958, p. 211; R.P.D.B. V° Navire-Navigation, n° 297-1°);

dat het ter zake gaat om persoonlijke fouten van de eigenaar;

Overwegende dat volgens art. 47 par. I de eigenaar de beperking van zijn aansprakelijkheid nog mag inroepen wanneer hij terzelfdertijd de kapitein is, maar dan alleen voor zijn (eigen) nautische fouten;

dat, hoe zwaar de fouten van Laforce ook waren, het ongetwijfeld gaat om nautische fouten door hem zelf begaan;

Overwegende echter dat de eerste voorwaarde niet vervuld is;

dat niet betwist is dat de eigenaar Laforce, houder van een brevet van tweede klas, motorist was aan boord van het schip, motorist aan wie op het ogenblik van de aanvaring door de kapitein het roer was toevertrouwd als hoofd van de wacht;

Overwegende dat de eerste rechter ten onrechte aannam dat de voorwaarden van art. 47 niettemin vervuld zijn omdat, wat betreft vissersvaartuigen, degene die, houder zijnde van een brevet eerste en tweede klas, door delegatie een hoofdzakelijk deel uitoefent van de functies van de kapitein — nl. op het ogenblik van de aanvaring als hoofd van de wacht de nautische directie van het vissersvaartuig verzekert — als kapitein moet worden aangezien;

dat de eerste rechter zodoende aan art. 47 par. I een brede interpretatie gaf die deze wettekst niet toelaat;

dat het recht van de eigenaar om zijn aansprakelijkheid te beperken tot de abandonwaarde van zijn schip, een afwijking is van het gemeen recht, afwijking die in enge zin moet worden toegepast, i.c. alleen in de gevallen die uitdrukkelijk in de wet zijn voorzien d.w.z. : a) wanneer de eigenaar niet de kapitein is: alleen voor de fouten die hem niet eigen zijn; b) voor zijn (eigen) nautische fouten; maar dan alleen wanneer de eigenaar terzelfdertijd de kapitein is van het schip;

dat kapitein is, hij die in rechte of in feite het bevel voert over een schip;

dat aan boord van de O.77 tweede geïntimeerde Zonnekeyn — en Zonnekeyn alléén — bevel voerde over het schip en derhalve de functie van kapitein uitoefende; dat Laforce niets méér was dan motorist aan boord, tijdelijk door de kapitein aangesteld als hoofd van de wacht;

dat kapitein Zonnekeyn, door tijdelijk aan de motorist Laforce, als hoofd van de wacht, het roer toe te vertrouwen, geenszins afstand deed van zijn functie het bevel aan boord uit te oefenen en derhalve motorist Laforce geenszins — zelfs niet tijdelijk of in feite — kapitein maakte van het schip;

dat de motorist weliswaar tijdelijk als hoofd van de wacht gelast was met de nautische directie van het schip, maar dat hij deze taak verrichtte onder het opertoezicht van Zonnekeyn, enig kapitein aan boord onder wiens bevel hij bleef;

dat de stelling dat, wat betreft vissersvaartuigen, een lid van de bemanning, houder van brevet, tijdens het waarnemen van de wacht, als kapitein moet worden aangezien, omdat hij door delegatie tijdelijk een deel van dezes functies uitoefent, en zulks terwijl de werkelijke kapitein aan boord is, geen steun vindt in de wet;

Overwegende dat het weliswaar juist is — zoals geïntimeerden voorhouden — dat de beperking van de

aansprakelijkheid tot de abandonwaarde werd ingevoerd ten voordele van de eigenaar;

dat het eveneens juist is dat de opstellers van art. 2 laatste alinea van de internationale conventie van 25-8-1925 — waarvan art. 47 par. I de termen letterlijk overneemt — na in de tekst van art. 46 te hebben gesteld dat de eigenaar zijn aansprakelijkheid niet mag beperken wanneer hij een persoonlijke fout heeft begaan, hebben willen beduiden dat de fout die de eigenaar als kapitein begaat; dat de nautische fout geen onbeperkte aansprakelijkheid met zich brengt (Smeesters en Winkelmolen, T. I, Uitg. 1929, n° 127 blz. 186 alin. 1);

dat dit echter niet wegneemt dat de wet, ten aanzien van de persoonlijke nautische fouten van de eigenaar, als voorwaarde van het voorrecht stelt dat de eigenaar tevens de kapitein weze van het schip;

dat niets toelaat deze duidelijke wettekst, die uitdrukkelijk het geval voorziet van de eigenaar-kapitein, uit te breiden tot de eigenaar-motorist, onder voorwendsel dat deze laatste toch een geringere verantwoordelijkheid draagt dan de eigenaar-kapitein;

dat de eerste rechter derhalve ten onrechte de eerste geïntimeerde toeliet zijn aansprakelijkheid te beperken tot de abandonwaarde;

Overwegende dat appellanten vragen dat hun eisen « hic et nunc » voor het geheel der gevorderde bedragen zouden worden toegewezen;

dat eerste en derde geïntimeerden zich echter voorbehouden over deze bedragen, die ze nadrukkelijk bewijzen, ten gronde te besluiten;

dat dit recht hun moet worden toegekend;

dat het vonnis weliswaar wordt hervormd, maar dat, nu de zaak niet in staat is om bij éénzelfde arrest te worden beslecht, de voorwaarden tot evocatie niet vervuld zijn;

Om die redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

alle andere en meeromvattende besluiten verwerpen de als ongegrond, ontvangt het beroep en verklaart het gegrond in de mate hierna bepaald, bevestigt het bestreden vonnis daar waar het de zaken heeft samengevoegd, de tweede geïntimeerde Zonnekeyn buiten zake heeft gesteld, en voor recht heeft gezegd dat de verzekeraars van de N.711, tot beloop van 340.000 frank, wettelijk gesubrogeerd zijn in de rechten van appellant Asaert René;

Doet het voor het overige te niet en opnieuw wijzende, zegt dat de eerste geïntimeerde Laforce niet gerechtigd is zijn aansprakelijkheid te beperken tot de abandonwaarde van de O.77 doch onbeperkt aansprakelijk is voor de werkelijke schade die zal bewezen blijken;

Zegt voor recht dat de derde geïntimeerde gehouden is de sommen waartoe de eerste geïntimeerde zal worden veroordeeld met aankleven, tot zijn ontlasting te voldoen uit de bedragen die zij op grond en binnen de perken van de tussen haar en eerste geïntimeerde gesloten verzekeringsovereenkomsten ter zake van de litigieuze aanvaring gehouden is te vergoeden;

Veroordeelt appellanten tot de kosten van beide aanleggen ten aanzien van de tweede geïntimeerde;

Veroordeelt de eerste geïntimeerde Laforce tot al de andere kosten van beide aanleggen tot op heden;

Wijst de zaak terug naar de Koophandelsrechtbank te Oostende anders samengesteld, ten einde te besluiten over de gevorderde bedragen en voor verdere behandeling.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

11e Kamer. — 13 februari 1959.

Voorzitter : M. Tollebeek.

Rechters: M.M. Verkaeren en Mevr. Janssens-Peutschin.
Advocaten : Mrs. F. Piret en Van Dessel.

Schade. — Esthetische schade, die door een heelkundig ingrijpen aanzienlijk zou kunnen verminderd worden. — Slachtoffer kan niet gedwongen worden dit ingrijpen te ondergaan.

Ook wanneer een heelkundige bewerking van zulke aard is, dat het slachtoffer geen gegronde redenen kan invoeren om er zich niet aan te onderwerpen kan zij nochtans niet worden opgelegd.

Veroordeling van de aansprakelijke tot betaling van een voorschot om het slachtoffer in staat te stellen de door een deskundige aangeraden heelkundige bewerking te laten uitvoeren (zie nader het vonnis).

Van Opstal t/ Vereertbruggen.

Gezien in behoorlijke vorm voorgebracht, de stukken van de procedure, onder meer :

1) de uitgifte van het vonnis door deze Kamer uitgesproken in datum 27 juni 1958, dat verweerder veroordeelde aan eisers ten provisionnele titel te betalen een som van 10.000 F, zowel uit hoofde van morele schade als wegens stoffelijke schade — en dat, vooreerst verder ten gronde uitspraak te doen betreffende de geëiste schadevergoeding, als deskundige aanstelde de Heer Coelst Maurice, Dokter in geneeskunde, heelmeester, wonende te Brussel, 58, Emiel Duraylaan, met als opdracht Odette Van Opstal, bij haar ouders gehuisvest, te onderzoeken, haar letsels en littekens in het aangezicht te beschrijven, te zeggen of ze blijvend van aard zijn, zijn zienswijze te uiten over aard en belang dezer — alle nuttige inlichtingen te verstrekken van aard de Rechtbank in te lichten omtrent de ontstane verwondingen en de esthetische schade door het slachtoffer ondergaan voor de toekomst — rekening gehouden met de ouderdom en het geslacht van het slachtoffer;

2) de geschreven besluiten van partijen;

Overwegende dat voornoemde deskundige Coelst geen eigenlijk deskundig verslag heeft opgesteld, maar wel een in de Franse taal opgestelde « attestation médicale » d.d. 7 november 1958, met dewelke partijen genoegen nemen;

Overwegende dat luidens dit attest, het slachtoffer volgende sporen van het ongeval blijft vertonen :

a) ensellure nasale au niveau du segment moyen du nez, due à une fracture contrôlable et contrôlée aux rayons X,

b) une cicatrice d'une longueur totale de 7 cm au niveau de la tempe gauche; elle est irrégulière,

c) léger effondrement de la région temporale gauche;

Overwegende dat deze kwetsuren thans geheeld zijn, maar dat volgens voornoemde geneesheer « il n'y a pas lieu d'espérer une amélioration spontanée dans l'avenir. Au contraire le choc traumatique reçu est de nature à provoquer ultérieurement des atrophies osseuses et musculaires. — Par conséquent, il y a lieu d'intervenir le plus tôt possible, en pratiquant une opération de chirurgie plastique consistant en :

1) orthotoplastie

2) Excision selon les fibres de la peau de la cicatrice signalée en b).

Cette opération est de nature à ramener le taux de défiguration de 40 % à celui de 7 % selon la nature du terrain. Les frais qu'occasionneraient éventuellement l'opération envisagée seraient de :

honoraires : 10.000,— francs
séjours à l'institut (six jours environ)
salle d'opération, anesthésie générale
selon tarif.

Overwegende dat aanleggers de geleden schade ramen op :

1. stoffelijke schade :

radiographieën	1.825,—
geneesheer	650,—
vervoer kliniek	832,—
klederen van Alf. Van Opstal	3.625,—
beschadiging aan het kleed	
van het slachtoffer	500,—
werkonbekwaamheid	
van Alf. Van Opstal	
van 15-7-1957 tot 23-7-1957	1.320,—

8.971,—
2. esthetische schade van het slachtoffer 200.000,—

3. pijn en smarten
door het slachtoffer geleden 10.000,—

4. moreel nadeel van Alf. Van Opstal
spruitende uit de defigurerende
ontsiering van het gelaat van zijn
dochter 10.000,—

pijnen en smarten van aanlegger
ingevolge eigen opgelopen letsels 3.000,—

6. moreel nadeel berokkend aan Jeanne
De Bleser, echtgenote Van Opstal,
in eigen naam, wegens defigurerende
ontsiering opgelopen door
haar dochter 15.000,—

De vergoedende intresten vanaf de datum van het ongeval, de gerechtelijke
intresten en de kosten

totaal : 246.971,—

provisie toegekend door het vonnis van
27 juni 1958 10.000,—

frank 236.971,—

1. Stoffelijke schade :

Overwegende dat de werkelijkheid van de gedane uitgaven (dokters en verzorging) niet betwist, doch beweert dat een deel ervan zou betaald geweest zijn door de mutualiteit of door een verzekeraar; doch dat hij van deze bewering geen genoegzame bewijzen voorlegt; dat weliswaar de N.V. « De Verenigde Provinciën ».

Op 13 september 1957 aan de Assurantie Maatschappij van de Belgische Boerenbond schreef dat zij Alfons Van Opstal verzekerde in « Persoonlijke Verzekering » en « Speciale Tegenverzekering » en betaling vroeg van enkele schadeposten; doch dat uit niets blijkt dat die sommen door de tweede vennootschap, die verweerder verzekert, zouden zijn betaald geweest; dat evenmin bewezen is dat de som van 1.500,— frank, welke door de Assurantie van de Belgische Boerenbond betaald werd aan de Landsbond van de Christelijke Mutualiteiten wegens medische kosten, betrekking zou hebben op de soortgelijke uitgaven waarvan nu betaling wordt gevraagd;

Overwegende dat aanleggers op hun beurt niet bewijzen dat vest en broek van Alfons Van Opstal zou vernield geweest zijn en dat het aanbod van verweer-

der 200,— frank te betalen voor het stomen voldoende dient verklaard te worden;

Overwegende dat aan aanleggers wegens stoffelijke schade blijft toekomen :

radiographieën	1.825,—
geneesheer	650,—
vervoer naar kliniek	831,—
kuisen van klederen van Alfons Van Opstal	200,—
kleed van het slachtoffer	500,—
werkonbekwaamheid van Alfons Van Opstal	1.320,—

totaal : fr. 5.326,—

2. Esthetische schade van Odette Van Opstal.

Overwegende dat partijen het eens zijn over de belangrijkheid van de esthetische schade, zoals deze werd geraamd door Dokter Coelst, — te weten 40 %;

Overwegende dat verweerder voorhoudt dat deze schade van 40 % tot 7 % zou kunnen teruggebracht worden indien het slachtoffer zich onderwerpt aan een heelkundige bewerking;

Overwegende dat aanleggers desaanvaande in hun besluiten dit argument onbeantwoord laten;

Overwegende dat dokter Coelst, zoals reeds vermeld, opperde dat « le choc traumatique reçu est de nature à provoquer ultérieurement des atrophies, il y a lieu d'intervenir le plus tôt possible, en pratiquant une opération de chirurgie plastique consistant en :

1) orthothinoplastic

2) excision selon les fibres de la peau de la cicatrice.

Cette opération est de nature à ramener le taux de la défiguration de 40 % à celui de 7 %, selon la nature du terrain. »

Overwegende dat de Rechtbank dient te onderzoeken of het slachtoffer zich aan deze heelkundige tussenkomst moet onderwerpen;

Overwegende dat Mazeaud te recht de vraag als volgt beantwoordt (nr. 545 de la faute d'abstention) « Le juge doit toujours se demander ce qu'aurait fait un être normal dans les mêmes circonstances — Aurait-il couru le danger ? — Aurait-il consenti le sacrifice ? — Si oui, il y a responsabilité; — si non il n'y pas faute. Tout dépendra donc des circonstances. Certes on ne peut imposer l'héroïsme..., mais on ne peut rendre un poltron responsable de sa lâcheté.

Overwegende dat Pirson en Devillé zich in dezelfde zin uiten T.I. nr. 220 :

« Il est admis que la personne qui, par la faute d'un tiers a été blessée, doit se faire soigner convenablement et doit même subir une opération chirurgicale... Il faut bien entendu, que cette dernière soit nettement probable et qu'elle ne soit ni très dangereuse ni trop douloureuse;

zie ook Ronse — Aanspraak op schadeloosstelling, nr. 668 — Demogue : T. IV., nr. 463 bis.

Overwegende dat het ter zake blijkt dat de heelkundige bewerking van zulke aard is dat het slachtoffer, geen gegronde redenen kan inroepen om er zich niet aan te onderwerpen;

Dat dient opgemerkt dat verweerder in zijn besluiten beweert dat « de verzekeringsmaatschappij van verweerder zich bereid verklaarde al de kosten van dit heelkundig ingrijpen te betalen »; dat dit een loutere bewering is waarvan geen minste bewijs werd voorgelegd; dat verweerder weliswaar er bij voegt dat « zelf indien de heelkundige behandeling geen volledige gunstige gevolgen zou hebben, verweerder dan nog aansprakelijk zou blijven voor de overblijvende nadelige toestand van het slachtoffer »;

Overwegende nochtans dat krachtens de rechtspreuk

« nemo potest praevicere cogi ad factum » de verplichting aan belanghebbende niet kan worden opgelegd zich te lenen aan deze heekkundige tussenkomst (cf. noot in B.A. 1943, blz. 845 onder Beaurain, 4-11-1934);

Dat het de Rechtbank behoort aan eisers, ten provisionele titel 1) een vergoeding toe te kennen berekend a rato een esthetische schade van 7 % (cf. de besluiten van Dr. Coelst) t.w. 25.000,— frank en

2) een andere vergoeding van 20.000,— frank om hun toe te laten tot de heekkundige tussenkomst te laten overgaan en voor het overige dit gedeelte van de eis naar de rol te verwijzen, om nadien door de partijen geconcludeerd en door de Rechtbank gevonnist te worden als naar recht;

Overwegende dat tot nu toe over de 2-3-4- en 6 punten van de eis, geen uitspraak kan gedaan worden daar de te nemen beslissing rechtstreeks afhangt van de houding die aanleggers zullen kiezen aangaande het tweede punt van hun eis, dat deze gedeelten van de vordering insgelijks naar de rol dienen verwezen te worden;

3. Persoonlijke schade van Alfons Van Opstal.

Overwegende dat aanlegger negen dagen werkonbekwaam is geweest, waarvan twee dagen verblijf in het stedelijk ziekenhuis van Aalst, met kwetsuren aan het aangezicht;

Dat het gevorderd bedrag, te weten 3.000,— frank, als billijk voorkomt;

Om deze redenen.

De Rechtbank:

Gezien artikelen 4, 37, 40 en 41 van de wet van 15 juni 1935 op hetgebruik der talen in gerechtszaken;

Rechtsprekende op tegenspraak, alle andere of meeromvattende besluiten als ongegrond verwerpende;

Veroordeelt verweerder te betalen:

1) aan Van Opstal Alfons de som van 3.000,— frank als vergoeding voor de pijnen smarten ingevolge eigen opgelopen letsels;

2) aan Van Opstal Alfons, handelende als voogd en ten provisionele titel om hogervermelde redenen de som van 25.000,— frank en die van 20.000,— frank;

Verwijst het overige van de zaak naar de rol;

Behoudt de kosten voor.

NOOT: Verg. J. Ronse, A.R.R. t.w. schade en schadeloosstelling, nr. 478 V.

VREDEGERECHT TE SINT-JOOST-TEN-NODE

24 november 1961.

Rechter: M. A. Desimpelaere.

Advokaten: Mrs. J.F.Hellemans (Antwerpen), J. Moens loco J. Wolf en M. Van Caekenberghe loco J. Bertot.

Burgerlijke rechtspleging. — Verzet tegen een vonnis door de Vrederechter bij verstek gewezen. — Aanvang der termijnen. — Ontvankelijkheid.

Familierecht. — Huwelijk. — Feitelijke scheiding der echtgenoten. — Verhaalsrecht van derden tegen de echtgenoot voor schulden door de vrouw gemaakt.

1. Luidens artikel 20 W.B.R. kan de door de Vrederechter bij verstek veroordeelde partij verzet doen binnen de drie dagen na de betekening van het vonnis. Luidens artikel 103 W.B.R. is de dies a quo niet in deze termijn begrepen. De termijn van verzet begint te lopen vanaf de betekening van het vonnis aan de

persoon of aan de woonplaats, en zo de betekening op een andere wijze is geschied, vanaf de dag waarop de veroordeelde partij van de betekening kennis kreeg.

2. Derden hebben geen verhaal tegen de echtgenoot voor schulden die ontstaan zijn door toedoen van de vrouw, wanneer deze aansprakelijk is voor de feitelijke scheiding. Deze aansprakelijkheid kan o.m. volgen uit het feit dat de vrouw nooit een onderhoudsgeld heeft gevorderd. Dusdanige schulden vallen niet ten laste van de huwelijksgemeenschap maar zijn persoonlijke schulden van de vrouw, vermits zij gehandeld heeft noch met machtiging van de man, noch krachtens het huishoudelijk mandaat.

D. en R. t/ C.O.O. St.-Joost-ten-Node.

Nopens de ontvankelijkheid van de verzetten:

Aangezien, luidens art. 20 Wb. b. rpl., verzet kan aangetekend worden binnen de drie dagen sinds de betekening van het door de vrederechter gewezen verstekvonnis;

Dat de dies a quo niet in deze termijn is begrepen (Beltjens, Code de proc. civ. sub art. 20, nr 5; R.P.D.B. V° Procédure civile, nrs 352 en 12);

Aangezien de verzetstermijn slechts begint te lopen sinds de betekening aan de persoon of aan de woonplaats en, zo de betekening anders gebeurde, sinds de dag waarop de veroordeelde partij van de betekening kennis kreeg;

Dat, in het voorliggend geval, de betekening per visa werd gedaan op 22 juni 1961;

Dat uit een verslag van de Adjunct-politiecommissaris R. Gysen te Mortsel dd. 4 augustus 1961 blijkt dat aanlegger op verzet van de betekening slechts kennis kreeg op 24 juni 1961;

Dat aanlegster op verzet beweert de betekening pas sinds 4 juli 1961 te hebben gekend; dat geen enkel element hare bewering tegensprekt;

Dat, in dier voege, de beide verzetten ontvankelijk zijn;

Ten gronde:

Aangezien aanlegster op verzet op 25 december 1952 het slachtoffer werd van een aanval van waanzin van en persoon die met een karabijn schoten op haar loste, waarbij zij aan het hoofd werd getroffen;

Dat zij onmiddellijk werd overgebracht naar het Genees- en Heelkundig Instituut te St-Joost-ten-Node, waar zij verpleegd werd tot 8 januari 1953;

Dat de Commissie van Openbare Onderstand van St-Joost-ten-Node de verblijfs-, heel- en geneeskundige kosten, ten bedrage van 7.316 F, gezamenlijk tegen de echtgenoten opvorderde en toegewezen kreeg bij het vonnis waartegen verzet;

Aangezien de verzetters sinds 1944 feitelijk gescheiden leven; dat aanlegger op verzet tijdens de debatten omstandig uiteenzette in welke omstandigheden de scheiding zich voordeed; dat eruit blijkt dat aanlegster op verzet alleen ervoor aansprakelijk is; dat zij zulks overigens niet betwist;

Dat, in dier voege, de schuld welke zij tegenover verweerster op verzet opnam, niet in hare huwelijksgemeenschap valt vermits zij handelde noch met machtiging van haar man, noch krachtens haar huishoudelijk mandaat, dat was weggewallen toen het gemene huishouden door haar enkel toedoen ophield te bestaan;

Dat aanlegster op verzet derhalve ten onrechte beweert dat verweerster op verzet de aanlegger op verzet

diende aan te spreken als hoofd der nog steeds niet vereffende huwelijksgemeenschap;

Dat het hier niet gaat om een schuld dezer gemeenschap, doch om een persoonlijke schuld van aanlegster op verzet;

Dat deze nooit vanwege haar echtgenoot een onderhoudsgeld heeft gevorderd, waartoe hij overigens niet kan gehouden zijn vermits aanlegster op verzet de uitsluitelijke schuld van de scheiding draagt en de onderhoudsverplichting tussen echtgenoten normaal in de echtelijke woning moet worden uitgevoerd;

Aangezien in deze omstandigheden verweerster op verzet niet gerechtigd was haar verhaal tegen aanlegger op verzet te nemen;

Om deze redenen :

Spreken de samenvoeging uit van de zaken; ontvangen de beide verzetten; doen te niet het vonnis waartegen verzet; opnieuw wijzende :

Verklaren ongegrond de oorspronkelijke eis in zoverre hij gericht was tegen aanlegger op verzet; stellen deze buiten zaak, zonder kosten;

Veroordelen de oorspronkelijke verweerster, aanlegster op verzet, om aan de oorspronkelijke aanlegster, verweerster op verzet, te betalen, de som van 7.316 F, verhoogd met de gerechtelijke interesten;

Verwijzen aanlegster en verweerster op verzet elk tot de helft der gedingkosten.

NOOT : Vergelijk het vonnis op 23 maart 1961 gegeven door de Burgerlijke Rechtbank te Tongeren, gepubliceerd in het Rechtskundig Weekblad 1960-1961, kol. 1583.

BOEKBESPREKING

André MAST. — **Overzicht van het Belgisch administratief recht.** — Wetenschappelijke uitgeverij E. Story-Scientia, Gent, 1962. 445 p.

Dit boek werd reeds sedert lang in de Vlaamse juridische wereld verwacht. Al is de wetenschap van het administratief recht in de laatste jaren het voorwerp geweest van menigvuldige geschriften in de Nederlandse taal over bijzondere punten en al heeft het Administratief Lexicon een belangrijke hoeveelheid monografieën samengebracht over speciale onderwerpen, toch ontbrak ons nog steeds een synthetisch overzicht van Belgisch administratief recht in zijn geheel. Reeds sedert geruime tijd werd door de studenten van de universiteit te Gent, die er de cursus van administratief recht van Prof. Mast volgen, dankbaar gebruik gemaakt van het gestencileerd handboek van de hoogleraar, dat hun de taak zo zeer vergemakkelijkte. Thans is door de auteur de stof, die in deze cursus verwerkt was, in een definitieve vorm gegoten en is het voortreffelijk overzicht van de schrijver ter beschikking van alle juristen.

Het boek heeft voorzeker uitzonderlijke hoedanigheden. Het is in de eerste plaats een uitmuntende cursus, die voor de studenten een hoge pedagogische waarde bezit. Het is tevens een voortreffelijke synthese waarin op merkwaardige wijze de stof van het administratief recht, die zo verscheiden is en die zich zo moeilijk leent tot een systematische behandeling, op schitterende wijze tot eenheid werd gebracht. Het is uiteindelijk een boek dat volledig up to date is en dat met een bijzondere helderheid ook de jongste vraag-

stukken behandelt die heden ten dage in deze tak van het recht aan de dagorde staan.

Doch niet enkel de studenten zullen met gretigheid van dit boek gebruik maken en er op bevattelijke en aangename wijze het onderwijs van hun hoogleraar in terugvinden, ook vele ambtenaren en andere belangstellenden zullen er ten eerste prijs op stellen vóór zich het weelderig panorama te zien ontvouwen van het administratief recht zoals het thans als wetenschappelijk vak wordt opgevat en in dit mooi algemeen plan de bijzondere vraagstukken opdiepen waarmee zij door hun praktijk in betrekking komen.

Tot nog toe bestond dergelijk werk in de Vlaamse rechtswetenschap niet. Het was een leemte, die gedurende geruime tijd zeer scherp werd gevoeld en die nu gelukkig gevuld is door dit prachtig werk, dat de stof behandelt met een trefzekerheid en een zwier die enkel bewondering kunnen afdwingen.

Zeër belangrijk is ook het feit dat Prof. Mast in zijn werk de jongste wetenschappelijke gegevens verwerkt en naast de administratiefrechtelijke literatuur van België en Frankrijk ook uitvoerig zijn aandacht besteedt aan de zeer belangrijke geschriften die in de laatste jaren in Nederland op dit gebied werden gepubliceerd. Ook de jonge rechtspraak van de Raad van State wordt uitvoerig vermeld en besproken en de auteur speurt de richtinggevende principes op, die door deze administratieve jurisprudentie worden versterkt.

Na de zeer voortreffelijke algemene kwaliteiten van het boek dik te hebben onderstreept zullen wij even aanhalen op welke wijze de schrijver zijn stof heeft ingedeeld.

In een inleiding tracht Prof. Mast eerst en vooral het begrip « administratief recht » te begrenzen. Zoals de meeste auteurs, die in de laatste tijd over het administratief recht hebben geschreven, tracht Prof. Mast niet een wezensbeplanning van deze rechtstak te vinden. De pogingen die te dien einde in meerdere landen reeds werden ondernomen zijn al te dikwijls op mislukkingen uitgelopen en, zoals de meeste schrijvers, houdt Prof. Mast zich aan de negatieve bepaling van het administratief recht, waaronder alles samengebracht wordt wat in de publiekrechtelijke sector noch als wetgeving noch als rechtspraak kan aangemerkt worden.

De studie van de bronnen van het administratief recht geeft de auteur gelegenheid duidelijk de verschillende soorten rechtsnormen van elkaar te onderscheiden, zoals ze zich in de laatste jaren voorgedaan hebben in kaderwetten, opdrachtwetten, besluitwetten en verder de ondergeschikte reglementeringen.

Als grondslag van het Belgisch administratiefrechtelijk regime kiest Prof. Mast de notie van de openbare dienst. Hij sluit hierbij aan bij hetgeen ook Pierre Wigny en André Buttgenbach in hun Franse leerboeken hebben betracht. Het is volkomen begrijpelijk dat de schitterende school van de « service public » die in Frankrijk wordt voorgestaan door zoveel beroemde juristen van allergrootst formaat, ook in België een intense belangstelling heeft gewekt. Toch blijft het een vraag of het begrip « openbare dienst » als een definitieve grondslag voor het administratiefrechtelijk regime in ons land zal kunnen dienen. In Frankrijk is de reactie tegen deze leer in de jongste literatuur uiterst scherp en zeer talrijk zijn de geschriften, waarin een heftige critiek op de beginselen van de school van de « service public » wordt uitgeoefend. Dit probleem kan hier natuurlijk niet uitgediept worden; wij stellen enkel vast dat er ten onzent met Wigny, Buttgenbach en Mast zich ook een school van de publieke dienst heeft ontwikkeld, waarvan de werken

voorzeker het beste zijn dat wij tot nog toe in deze tak van de rechtswetenschap in ons land konden vermelden.

In verband met de openbare dienst stelt de auteur dan een onderzoek in naar de verschillende vormen van beheer van deze diensten en onderzoekt hij de karakteristieken van de centralisatie, de deconcentratie en de decentralisatie naar gebied en naar dienst. Hieraan wordt een zakelijke bespreking toegevoegd van de wet van 16 maart 1954 aangaande het toezicht over de parastatale instellingen, wet die zuiver pragmatisch werd opgevat en die meerdere theoretische problemen onopgelost laat.

Onmiddellijk in verband met de openbare diensten bestudeert Prof. Mast de concessies en de contracten van leveringen en werken, met de theorie der openbare aanbesteding.

Twee afzonderlijke afdelingen behandelen dan achtereenvolgens de personen, die de overheid in het nastreven van haar taak behulpzaam zijn en de materiële middelen, waarover het bestuur beschikt om zijn doel te verwezenlijken.

De eerste van deze beide afdelingen is dus gewijd aan het openbaar ambt met een uitvoerige studie van de grondwettelijke situatie en van het juridisch statuut van de ambtenaar. De tweede afdeling, die het regime van de goederen in het administratief recht bestudeert, houdt zich bezig met het openbaar en het privaat domein, de onteigeningen, de opeisingen, de openbare wegnis met de rooilijnen, de bouwvergunningen en de stedenbouw, de erfdienstbaarheden van openbaar nut en uiteindelijk de waterlopen, de polders en wateringen. Het is een oneindig uitgebreide stof, waarin Prof. Mast met scherpzinnigheid al wat essentieel is heeft weten naar voren te brengen, op dusdanige wijze dat meerdere onderwerpen, die over het algemeen beschouwd worden als moeilijk en ingewikkeld, in dit boek voorkomen met een eenvoud, een bevattelijkheid en een helderheid, die voor studiedoel-einden uitermate kostbaar zijn.

Onder de algemene titel van « territoriale decentralisatie » behandelt dan de auteur de provincie, de gemeente, de commissie van openbare onderstand en de kerkfabrieken. De uiteenzetting van de juridische regels die deze instellingen beheersen gaat hier voortdurend gepaard met aanwijzingen betreffende hun historische oorsprong, hun maatschappelijke betekenis en hun evolutie, met een beknopte studie van de grote problemen, die zich hierbij stellen, zoals deze van de gemeentelijke autonomie, van de grote agglomeraties, enz.

Zoals het onontbeerlijk is in elk modern werk over algemeen administratief recht, is de laatste afdeling van het boek gewijd aan de bescherming van de burger tegen onrechtmatig bestuur. Dit hoofdstuk is een uitmuntende samenvatting van de zeer actuele problematiek der administratieve rechtspraak. Prof. Mast gaat eerst na welke de rechtsmiddelen zijn waarover de burger beschikt om zich tegen de willekeur van de administratie te beschermen, wat aanleiding geeft tot een studie van de jurisdictionele controle en van de verhoudingen tussen bestuur en rechtspraak in het Belgisch positief recht. Hier wordt een volledig overzicht gegeven van de betwistingen betreffende de betekenis der artikelen 92 en 93 van de grondwet, van de begrippen burgerlijke en politieke rechten en de bevoegdheidsregeling om over de geschillen aangaande deze rechten te oordelen, met een beredeneerd oordeel aangaande de verschillende meningen, die in de rechtspraak en in de rechtsliteratuur op dit stuk aan de dag gekomen zijn.

Na deze zo uiterst interessante samenvatting van het vele dat in de laatste tijd hieromtrent werd gepubliceerd, gaat Prof. Mast na hoe de bescherming tegen onrechtmatige daden van het bestuur wordt verstrekt, eerst door de gewone rechtsmachten en dan verder door gespecialiseerde administratieve rechtscolleges. Hierop volgt dan een uitvoerige afdeling gewijd aan de bevoegdheid en de activiteit van de Raad van State, uitmuntend gesystematiseerd en toegelicht door middel van voortdurende verwijzingen naar de rechtspraak van deze Raad en naar de bijzonderste artikelen en geschriften die hieromtrent in de laatste jaren werden geschreven.

Zoals duidelijk uit dit zeer beknopt overzicht blijkt is het boek volstrekt volledig en worden al de vraagstukken gesitueerd in een duidelijk plan dat met vaste hand werd getekend en dat een veilige gids is voor alle verdere studie.

Misschien zou er slechts één enkele bedenking kunnen gemaakt worden door degene die dit meesterlijk boek heeft doorgewerkt. Zou het misschien niet wenselijk zijn dat de auteur enigszins uitvoeriger zou uitweiden over de principes die de aansprakelijkheid van de overheid in ons land beheersen? Hierover wordt slechts terloops gesproken en het komt mij toch voor dat deze principes een belangrijk stuk uitmaken van het administratief recht en dat er misschien wel een afzonderlijk hoofdstuk zou kunnen aan gewijd worden. Wij durven dit de schrijver ter overweging geven voor de volgende uitgaven van zijn werk, die voorzeker talrijk zullen zijn.

De Vlaamse rechtswetenschap mag zich zeer gelukkig achten met het verschijnen van dit boek, dat een blijvende basis zal zijn, in onze taal, voor de studie van een der jongste, doch meest belangrijke takken van het recht.

René Victor.

BALIELEVEN

Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel.

Plechtige openingszitting.

Op zaterdag 20 januari 11. had te Brussel, met veel luister, de plechtige openingszitting plaats van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie. De grote zaal van het Hof van Cassatie was bijzonder goed gevuld en het lijkt wel een teken des tijds dat het aantal aanwezigen heel wat hoger lag dan vorige jaren.

Al de korpsoversten der magistratuur waren aanwezig, alsook een belangrijke afvaardiging van de Nederlandse balies en vertegenwoordigers van de zusterconferenties.

Nadat de voorzitter Mr. Jaak Van Waeg de zitting voor geopend had verklaard geschiedde in de eerste plaats de traditionele oproeping van de namen der confraters die in beide oorlogen gestorven zijn voor het vaderland.

Na de aanwezigen voor hun vererende tegenwoordigheid bedankt te hebben, gaf de voorzitter onmiddellijk het woord aan Mr. De Luyck, die als onderwerp van zijn rede had gekozen « Ter bescherming der architecturale schoonheid ».

Het was een voortreffelijke uiteenzetting over een uiterst delicaat onderwerp, dat de spreker op schitterende wijze beheerste.

Daar de volledige tekst van deze rede in het tegen-

woordige nummer verschijnt is het overbodig er ex samenvatting van te geven. Onze lezers zullen ook wel willen kennis nemen van de tekst van het merkwaardig antwoord dat door voorzitter Mr. Van Waeg werd uitgesproken.

De Heer Stafhouder Delvaux sprak op zijn beurt een rede uit in de Franse taal, na zich verontschuldigd te hebben tot zijn confraters het woord niet in het Nederlands te kunnen richten. De Stafhouder is een gekend specialist op het gebied, dat door de openingsredenaar betreden was, en zijn bedenkingen over de beide spreekbeurten van Mr. De Luyck en van de voorzitter van het Pleitgenootschap gaven heel wat te denken. Onze lezers vinden ook in dit nummer in Nederlandse vertaling de tekst van de rede van de Stafhouder.

Na afloop van deze zo welgeslaagde zitting, werden talrijke genodigden ontvangen op een receptie ten huize van de voorzitter, waar Mevrouw Jaak Van Waeg hen op de minzaamste wijze verwelkomde. Er werd tussen de talrijke aanwezigen nog lang van gedachten gewisseld over het thema dat in de openingszitting behandeld werd.

's Avonds was een zeer talrijk gezelschap verzameld rond de dis in het Hôtel de Londres, waar eer werd gedaan aan het fijn menu, waar talrijke speeches werden gehouden en waar zeer spoedig een allergrootste gezelligheid heerste.

Het is voor het Vlaams Pleitgenootschap te Brussel een zeer mooie dag geweest.

Conférence Libre du Jeune Barreau de Verviers

Zaterdag, 13 januari, was een grote dag voor de Jonge Balie te Verviers. Een openingszitting is altijd belangrijk, maar wanneer de oude tradities na een onderbreking van zes jaar, terug in ere wordt hersteld, dan begrijpt men ten volle welke verdienste toekomt aan Mr. Fernand Baivier, Voorzitter der Conferentie en aan zijn dynamiek bestuur.

De sympathieke Vesderstad heeft geen Assisenzaal, maar voor de gelegenheid kwam de grote gerechtszaal van het Vrederecht ook goed te pas. De aanwezigen waren talrijk. De Heer Prokureur-Generaal bij het Hof te Luik, de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Verviers, vele magistraten, stafhouders en confraters namen de hun voorbehouden plaatsen in. Mr. Thevenet, Voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten, Mr. Collignon van de Balie te Parijs, twee secretarissen van de Conférence du Stage aldaar en meerdere Belgische zusterconferenties hadden ook de uitnodiging beantwoord.

Nadat Voorzitter Baivier eenieder had begroet en bedankt, verleende hij het woord aan de eerste openingsredenaar sedert zes jaar, Meester Henri Maquinay die over niets minder zou spreken dan over « l'Amour et l'Occident ». Het is onbegonnen werk deze cascade van oorspronkelijke en herdachte, orthodoxe en gewaagde, plechtige en gemoedelijke uitspraken samen te vatten. Het ging over de wereld in het algemeen, en het Westen in het bijzonder. Over de relativiteit van de geschiedenis en de betwistbare waarde van wat wij beleven. Over Tristan en Isolde, de ridderromans, Don Juan en een banaal echtscheidingsproces. Over Freud, Stendahl en Françoise Sagan. Over Nietzsche, de kristelijke leer, Indische begrippen en westers dynamisme. Niemand heeft zich maar één ogenblik verveeld, gedu-

rende die 75 minuten. De spreker en het publiek beïnvloedden elkaar derwijze dat eerstgenoemde soms zijn tekst verliet om in zuivere improvisatie zijn gedachte tot de hoogste toppen te voeren.

Over dit alles werd druk nagepraat tijdens de receptie, die Mr. Baivier en Mevrouw, ten hunnen huize aanboden.

Het banket in de « Harmonie » vormde een smakelijk en gezellig slot, des te meer daar ook de revuïsten uit hun lange winterslaap waren opgestaan om te bewijzen dat zij nog niets van hun kunst en snedigheid hadden ingeboet.

Verviers : « vert et vieux », had zijn wapenspreuk weer eens eer aangedaan !

J.M.

MEDEDELINGEN

Belgische Liga voor de Verdediging van de Rechten van de Mens.

U.N.O. - Katanga

Het Centraal Comité van de Liga voor de verdediging van de rechten van de mens, in vergadering bijeengekomen op vrijdag 12 januari 1962,

herinnert aan zijn besluit van 30 september 1961 waarin gewezen werd op de noodzakelijkheid van een rechtspleging ten einde de misdrijven te kennen begaan door het burgerlijk en militair personeel van de Organisatie der Verenigde Naties, en waarin met aandrang aan de U.N.O. en aan de betrokken regeringen gevraagd werd dringend een internationaal onderzoek in te stellen nopens gewelddaden die sommige leden van het militair personeel van de Organisatie der Verenigde Naties ten laste worden gelegd;

lettende onder meer op de plechtige protestnota van de geneeskundige staf van Elisabethstad en die van het nationaal Rode Kruis van Katanga, de oproep dd. 26 december 1961 van de magistraten, de advocaten en het personeel in dienst van het gerecht te Elisabethstad, de moties gestemd op 15 december 1961 door de raad van de orde der advocaten te Brussel en op 23 december 1961 door de conferentie van de stafhouders der Belgische balie,

vraagt nogmaals nadrukkelijk :

dat er onverwijld een commissie van onpartijdige en objectieve waarnemers en onderzoekers zou worden opgericht beschikkende over alle middelen om, in volle vrijheid van handelen, opsporingen te doen naar en vaststelling van alle inbreuken op de rechten van de mens, in Katanga gepleegd door om het even welke daders.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

ERRATUM

In het artikel van Mr. C. Jacqmain, dat verscheen in ons vorig nummer, is een storende drukfout geslopen.

In de derde paragraaf van kol. 1081 werd in de motivering van het arrest van het Hof van Verbreking een regel vergeten :

«... en vue d'obtenir le remboursement total ou partiel des indemnités forfaitaires, *qu'une seule action, à savoir celle que prévoit à la fois les alinéas 4 et 7* » (huidig 3 en 8) de l'article 19... »

TIJDSCHRIFTEN

Rechtskundig Tijdschrift voor België, jrg. 1961 - n° 7 :

G. Van Den Berghe, Schets ener Geschiedenis der Gerechtelijke Welsprekendheid (vervolg).

Nederlands Juristenblad, jrg. 1962 - n° 3 :

J. M. Van Bemmelen, Moord en Doodslag. — J. Van De Poel, Een Rijkswet op de Raad van State ? — E.H. Thijssen, Verslag van de VIII Corso di Studi del Centro Internazionale Magistrati « Luigi Severin » over de civielrechtelijke en strafrechtelijke bescherming van auteursrecht. — W. W. Feith, Psychopatenzorg.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, jrg. 1962 - n° 4706 :

H. J. Hommes, De zakelijke overeenkomst (I). — D. C. Smit, De invloed van art. 78, lid I, der Successiewet 1956 op de grondslag van de rechtsheffing.

Bestuurswetenschappen, jrg. 1962 - n° 1 :

F. M. baron van Asbeck en R. D. Kollewijn, Logemann en het Indisch staatsrecht. — G. J. Resink, Van buitenlandse vertegenwoordiging naar binnenlandse bestuursdienst. — H. Drion, Enkele opmerkingen over de keuze van bestuurders. — J. F. Glastra van Loon, Staat en maatschappij. — W. H. van Helsdingen, Wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. — J. M. Kan, Rechtmatigheid en doelmatigheid. — W. L. G. Lemaire, Aandacht voor het staatsrecht van Nederlands-Nieuw-Guinea. — H. F. van Panhuys, Geldt de rechterlijke plicht tot toetsing van wet aan verdrag slechts voor toekomstige verdragen ? — C. A. F. Polak, Een interessant arrest. — I. Samkalden, Enkele vragen betreffende een Europese bestuursdienst. — W. van Ham-Wagner en J. H. Peters, Overzicht van publikaties van prof. dr. J. H. A. Logemann.

Journal des Tribunaux, jrg. 1962 - n° 4347 :

J. Henry, Cette extrême frontière (Essai sur Albert Camus).

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1962 - n° 4 :

G. Potvin, Les Arrêts de fin de semaine, nouveau mode d'exécution des courtes peines d'emprisonnement. — M. Franchimont, Notules sur l'imputabilité. Les données du problème en Droit pénal, en criminologie, en psychologie judiciaire et en politique criminelle.

Revue Pratique du Notariat Belge, jrg. 1962 - n° 2466 :

P. Van Ommeslaghe, Les effets de l'opposition à partage sur les actes de disposition accomplis par les indivisaires.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique, jrg. 1962 - n° 1 :

Conseil d'Etat. — Adjudication. — Archives et bibliothèques. — Art de guérir. — Responsabilité. — Commission d'assistance publique. — Bibliographie. — Débits de boissons. — Police communale. — Eaux. — Enseignement primaire. — Fonctionnaires communaux. — Impôts. — Loi communale. — Enseignement primaire. — Organisation judiciaire. — Sciences administratives. — Revue de la jurisprudence.

Revue de Droit Intellectuel, jrg. 1961 - n° 11 :

Fl. Gaspar, Le fisc et la propriété industrielle, commerciale, littéraire et artistique. — A. Braun et P. Sibille, L'Arrangement du 31 mai 1958 entre la Belgique et la France concernant la taxation en France des licences concédées par des Belges à des Français. — Y. Saint-Gal, Marques et Marché commun.

Recueil Dalloz, jrg. 1962 - n° 3 :

G. Morange, A propos d'un revirement de jurisprudence... La réparation de la douleur morale par le Conseil d'Etat.

La Revue Administrative, jrg. 1961 - n° 84 :

P. Viot, Les aspects régionaux du Quatrième Plan. — X., Pour un contrôle statistique permanent des personnels de l'Etat. — G. Thuillier, « Les masques » de Boucher de Perthes (II). — R. Goy, Le bruit et les autorités publiques.

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"